24

ARKITEKTEN

DHOLD

nstakademiets studier af byer og bygningskunst
på de dansk-vestindiske øer
edkerlaugets møbeludstilling
æprisen 1960

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

RKITEKTEN ÅRG. 62 1960 NR. 24 SIDE 405-420 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 22. NOVEMBER 1960

RUNDETAARN GAADER

FOR BØRN OG VOKSNE

HVOR MANGE STEN GIK DER TIL RUNDETAARN?

Løsningen paa denne gamle børnegaade knytter sig til
arkitekten og bygmesteren Hans Stenvinckels navn.
Kender man det, er svaret enkelt: Der gik kun én,
og det var murermester Sten, resten blev kørt.
Paa tårnfronten findes en anden rebus, som
Christian d. IV. har givet udkast til.

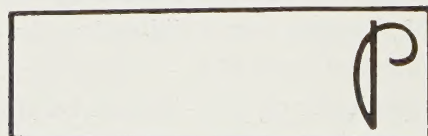
TAARNETS REBUS:

Titelblad fra Th. Bang: Phosphorus inscriptionis hierosymbolicae. Stukket 1646. Trinitatis Kirke er endnu under opmuring.

Assurance-Compagniet Baltica A/S. Arkitekt M.A.A. Svenn Eske Kristensen

PERSPEKTIVA

KØBENHAVN V – VESTERBROGADE 18 – HILDA 3506

ÅRHUS – FREDENSVANG RUNDDEL 6 – (061) 43624

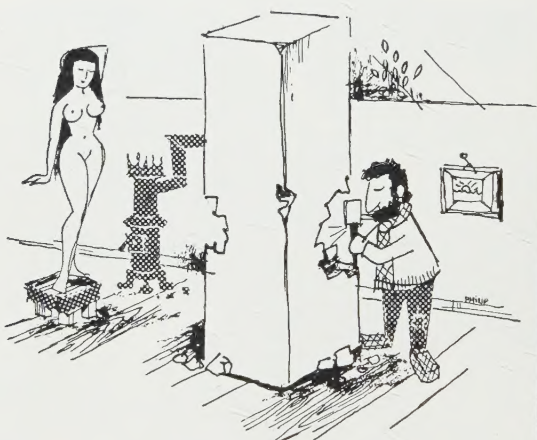
MODERNE FORMGIVNING

KENDETEGNER

MONOBLOC

KOMBINATIONSKLOSET

SPHINX VITREOUS CHINA

FORHANDLES AF GROSSERERE
I RØR OG SANITETSBRANCHEN

Emauglas

Et glasprodukt (spejlglas - vinduesglas - raglas - og ornamentglas) hærdet og emaljeret i uforanderlige farver.

Benyttes til det nye kompleks, som udgør S.A.S.' hovedsæde i København og bidrager til at give dets facader, både-

Elegance
Farve
og Uforanderlighed.

Emauglas

fabrikeres af den største producent og frankrigs største eksportør af vinduesglas :

Glaces de **Boussois**

Nordens mest solgte kontaktlim

Cementex P er Nordens mest solgte kontaktlim takket være sin høje og jævne kvalitet, som aldrig varierer fra dunk til dunk.

Cementex P giver maximal adhesion og holdfasthed og kontaktlimes uden skruetvinger eller pres.

Cementex P bliver varmefast uden tilsætning af hærder og tåler allerede fra begyndelsen 75° og efter nogle måneders forløb mere end 100°. Den er letarbejdende, tidsbesparende og vandfast.

Prøv at dømme selv, alt lykkes med Cementex P kontaktlim, med eller uden tidligere erfarenhed af kontaktlimning.

Detaillerede og illustrerede beskrivelser findes for forskellige anvendelsesområder.

Svensk Blacking først med IKKE BRANDFARLIG KONTAKTLIM

En gammel bekendt
inden for bl. a. skibsindustrien

CEMENTEX MARINE
kontaktlim
af opløsningsmiddel-typen
IKKE BRANDFARLIG

NYHED

CEMENTEX HK
Kontaktlim af vandemulsionstypen
IKKE BRANDFARLIG
LUGTFRI

Men gå ikke fra
CEMENTEX P
uden videre

CEMENTEX HK skal benyttes på samme enkle måde som CEMENTEX P og er den ideelle lim i mange tilfælde, f. eks. når man vil undgå brandfarlige opløsningsmidler – eller ved limningen af materialer, der ikke tåler opløsningsmidler. CEMENTEX HK egner sig fortrinligt til limning af bl. a. de fleste træsorter og textil- og plasticstoffer. Men husk, at med den velkendte CEMENTEX P opnår De trods alt en uovertruffen holdbar limning, der modstår fugt og er tidsbestandig.
De er altid velkommen til at rådføre Dem om valg af lim med vor serviceafdeling.

A/s Cementex, Ellegårdsvej 78, Gentofte, Telf. Søborg 9513
Datterselskab af Svensk Blacking Industri, Ørebro

L.O.B. VINDUESGLAS

GLAVER

udmærker sig ved:

- lettest at skære
- plan og glansfuld overflade
- perfekt gennemsigtighed
- største modstandsdygtighed mod »anløben«

Glaver's L. O. B. vinduesglas fremstilles i tykkelser fra 0,6 mm indtil 20 mm og i største dimensioner fra 495 til 508 cm i længden og 285 cm i bredden.

Hurtige leveringstider.

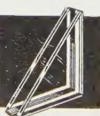
Også den nye lufthavnsbygning i Kastrup har THERMOPANE ruder ...

THERMOPANE isoleringsruder er fabrikeret efter det patenterede »Bondermetic« system, der garanterer tæthed og holdbarhed gennem metalisering af glasset og hermetisk tæt sammensvejsning af ruderne.

For at holde produktets høje standard lader GLAVER hver eneste THERMOPANE isoleringsrude underkaste indgående prøver. — Hvis den mindste kondensering opstår ved minus 50 grader, kasseres ruden.

GLAVER

Thermopane

Alene i Danmark over 150.000 ruder

Hvor der er mange glade

Verdens nordligste svømmehal,
Honningvåg i Nordnorge, 2 mil syd for Nordkap.

Bassinet er udført med Höganäs-klinker i hvid, turkis, grøn og sort glasur.
Til gulvet er anvendt gule, skridsikre klinker.

Hvad enten man er svømmer eller tilskuer, vil man gerne ha' det rart i en svømmehal. Omgivelserne skal tilfredsstille alle hygiejniske krav og skal samtidig have et præg af skønhed, så alle befinder sig vel.

I svømmehaller såvel som andre steder, hvor mange mennesker træffes, f. eks. i butiker, ventesale, store banklokaler, restaurationer etc., skabes der med Höganäs-klinker en atmosfære af hygge og renhed. Hertil kommer fordelene ved at anvende et materiale, der giver kvalitet og soliditet.

Få materialer kan udvise en så lykkelig kombination af slidstyrke og variation som Höganäs-klinker – fra de velkendte uglaserede gulvklinker til de glaserede klinker i et utal af farvenuancer og de helt nye 3D-klinker.

Henvend Dem til en Höganäs-forhandler om katalogmateriale etc.

A/S STEN- & KLINKER-KOMPAGNIET
Frederiksberg Allé 18–20, København V. Hilda 2012

HÖGANÄS *KLINKE*

A 974

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktion:
Poul Erik Skriver (ansv.)
Chr. Enevoldsen
Redaktionsudvalg:
Johan Pedersen (leder), David Birnbaum, Jarl Heger, Arne Karlsen, Henning Meyer og Finn Monies.
Annonceredaktion:
Bertel Barnholdt (annoncechef)
Lillian Schmidt (sekretær)
Redaktionens adresse: Nyhavn 43, København K, Minerva *6200.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage før udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 56 kr. årlig.
Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

KONKURRENCER

Offentlig projektkonkurrence om en administrationsbygning i Farum

Aflevering: 5. december 1960. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

The R. S. Reynolds Memorial Award

International prisopgave. Registrering: Senest 12. december 1960 i A.I.A., New York. Afleveringsfrist: 24. februar 1961. Program udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Offentlig idékonkurrence om en vej- og bebyggelsesplan i Ballerup

Aflevering: 4. januar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Nordisk konkurrence om reguleringsplan for Tokerudfeltet i Oslo

Program udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66, København K, bilag kan fås samme sted mod depositum på d. kr. 200.00. *Aflevering:* Udsat til 5. februar 1961. Vigtige noter vedr. denne konkurrence, se side A 976.

Offentlig projekt-konkurrence om en kirke i Horsens

Aflevering: 10. januar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Lokal offentlig projekt-konkurrence om byhal i Horsens

Aflevering: 13. januar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Offentlig idé-konkurrence om dispositions- og bebyggelsesplan for et areal i Humlebæk

Aflevering: 6. februar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66, K.

International konkurrence om udvidelse af biblioteket i Trinity College, Dublin, Irland

Aflevering: 1. marts 1961. Program til gennemsyn i D.A.L.'s sekretariat.

ARKITEKTENS FORLAG

Nyhavn 43, København K. Minerva *6200.
Kontortid: 9-16³⁰, lørdag 9-13.

I dette hæfte indlæg fra:
Mauritzson & Co., Malmö
O. F. Asp A/S Farve- & Lakfabrik
Dalsø Maskinfabrik A/S, Brabrand
Nordiske Kabel- og Traadfabriker A/S
Forlaget Normann Zeuthen

Konkurrencen om en bebyggelsesplan for Tokerud-feltet

I det norske arkitektforbunds blad *Arkitektnytt* har vi fundet følgende note, der også har interesse for danske arkitekter, der deltager i ovennævnte konkurrence:

Innbyderen, Selvaag-Bygg, melder:

En Oslo-avis fremkastet nylig spørsmålet om Oslo kommunes plan om ekspropriasjon av Tokerud-eiendommene vil sette en stopper for den utlyste nordiske arkitektkonkurransen om reguleringsplan for Tokerud-feltet.

Da dette spørsmålet muligens vil kunne skape usikkerhet hos interesserte arkitekter, vil vi gjerne få understreke at nevnte ekspropriasjonplan ikke berører konkurransen, som vil bli avviklet etter programmet.

Fra konkurrenceudskriveren har vi desuden modtaget følgende meddelelse om udsættelse af afleveringsdatoen

Foranlediget av enkelte henvendelser har konkurranseinnbyderen i samråd med de nordiske arkitektforbund bestemt at innbydelsen til ovennevnte konkurranse ikke bare skal omfatte medlemmer av de nevnte forbund, men også andre fagfolk på byplanområdet i de nordiske land.

På grunn av denne utvidelse forlenges fristen for innlevering av konkurranseutkast til 5. februar 1961 kl. 12.00. Utkast fra steder utenfor Oslo må være poststemplet på sendestedet senest nevnte dato og kommet frem senest 16. februar 1961.

Hvad koster det at bo i eget hus

Måske kender De følgende regnestykke?

I 1960 er der 366 døgn, men med 7 timers arbejdsdag er kun 7/24 af tiden arbejdstid:

7/24 af 366 = 107.

De 7 timers arbejdsdag er imidlertid ikke effektiv arbejdstid, lad os sætte frokost-, te- m. fl. pauser til een time om dagen:

107 ÷ 1/7 af 107 — 92.

Så er der som bekendt 52 søndage i et år:

92 ÷ 52 = 40.

Og der er tre ugers sommerferie:

40 ÷ 21 = 19.

Nytår, påske, pinse og jul har ialt 10 helligdage:

19 ÷ 10 = 9.

Og endelig må vi naturligvis ikke glemme bededag, Kristi himmelfartsdag, 1. maj, grundlovsdagen, valgdagen og kongens fødselsdag:

9 ÷ 6 = 3.

„Tre arbejdsdage på et helt år – og så vil De have lønforhøjelse!"

Når man ser visse smarte ejendomsmæglers annoncer om søndagen, og visse (dito) arkitekters omtale af egne huse på bladenes byggesider, kan man let få det indtryk, at huslejeberegningen har undergået en række manipulationer i lighed med arbejdstiden ovenfor, for der står sort på hvidt – og det kan (næsten) bevises – at det kun koster 122 kr. 93 øre om måneden at bo

CUDO-ruden i danske skoler

I moderne skoler bidrager den hermetisk lukkede CUDO-rude til at opfylde de fundamentale krav til gode lys-, isolations- og arbejdsforhold. På driftskontoen vil de nedsatte udgifter til brændsel, vinduespudsning og vedligeholdelse være kærkommen, mens lærer og elev vil værdsætte den bedre isolering såvel mod kulde og træk som mod støjplage. Foto: Centralskole Espe, Fyn. Arkitekter M.D.A. Werner Madsen og Folke Olsen.

5 års garanti for absolut tæthed - korte leveringstider kan påregnes

CUDO ISOLATIONSRUDEN

A/S CUDOGLAS . Tekn. service: Ewaldsgade 9, København N, LU. 2868 Forhandles af glasgrossister og glarmestre over hele landet

i et mindre slot. Ganske vist er det ikke helt det samme hus, som det viste, det er den mindre type, og alt udstyret er heller ikke med, og køleskabet og vaskemaskinen... og oliefyret naturligvis... men alligevel.

Bag de mere eller mindre optimistiske beregninger af hvor stor huslejen i eget hus egentlig er, ligger den realitet, at dels er huslejen ikke den samme for alle familier, selv om de bor i ens huse, og dels kan begrebet „husleje" fortolkes på forskellig vis. Hele problemet belyses bedst ved et eksempel, som vel at mærke er realistisk, og alle tallene kan stå for en nærmere efterprøvning.

Lad os tage et beskedent typehus eller et typisk, beskedent hus.

Anskaffelsessum (grundudgifter, håndværkerudgifter og omkostninger, men excl. kurstab) 60.000 kr.

Finansiering

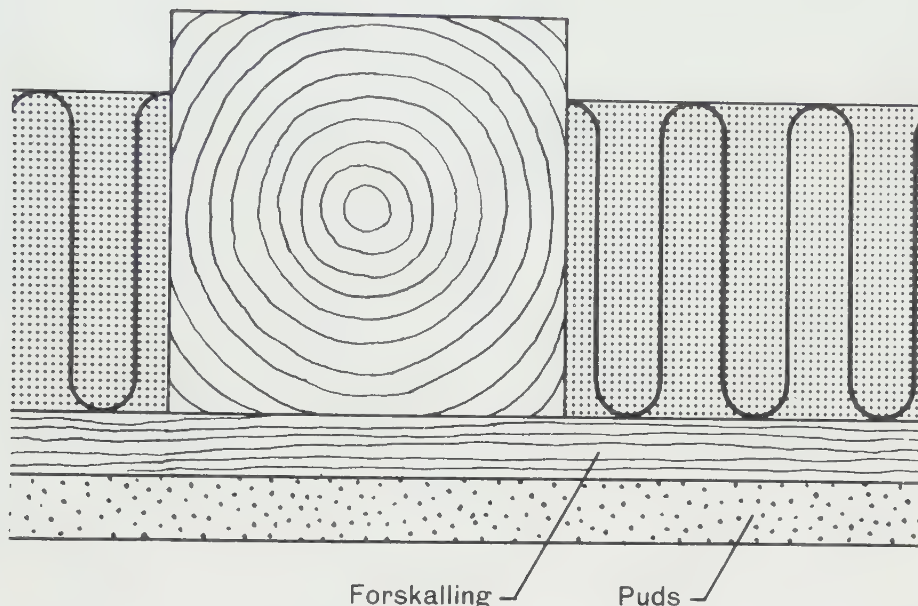
1. prioritet			
4 % kreditforeningslån....	26.000 kr.		
÷ indskud, $1\frac{1}{2}$ %........	÷ 390 -		
÷ kurstab, kurs 74	÷ 6.760 -	18.850 kr.	
2. prioritet			
4 % hypotekforeningslån ..	6.500 -		
÷ indskud, 3 %..........	÷ 200 -		
÷ kurstab, kurs 72	÷ 1.690 -	4.710 kr.	
3. prioritet			
$6\frac{1}{4}$ % sparekasselån......	22.500 kr.		
÷ provision, kurs 98......	÷ 450 -	22.100 kr	
Bygherrens egenkapital (= ca. 20 % af anskaffelsessum incl. kurstab).........		14.340 kr	
Anskaffelsessum excl. kurstab...........		60.000 kr	

Her er regnet med et sparekasselån (serielån) som 3. prioritet, men om huset finansieres på den ene eller den anden måde får kun ringe indflydelse på de efterfølgende betragtninger.

Driftsbudget

1. pr. 4,6 % af 26.000 kr.....	1.200 kr.	
2. pr. 5,0 % af 6.500 kr.	320 -	
3. pr. 10,25 % af 22.500 kr...	2.310 -	
Forsikring af 3. prioritet.....	70 -	3.900 kr
Rente af egenkapital 5 % af 14.340 kr. ..		720 -
Skatter og afgifter, anslået............		500 -
Vedligeholdelse......................		300 -
Forsikringer.........................		150 -
Diverse udgifter.....................		100 -
Opvarmningsudgifter, anslået..........		800 -
		6.470 kr.
		= 540 kr./måned

GLASULDFILT

Bjælkelag mod uudnyttet tagrum

Glasuldfiltens tykkelse 100–125 mm.

Membran under Glasuldfilten kan ofte undværes, men bør dog altid anvendes, dersom loftsrummet er lille, eller beklædningen under Glasulden ikke i sig selv er tilstrækkelig damptæt. Der kan benyttes diffusionstæt Sælpap eller Aluminium-kraft. Membranen anbringes med klemte overlæg under bjælkerne.

Loftsrummet skal være vel ventileret, og ventilationshullerne må udføres således, at sne ikke kan fyge ind.

Er luftstrømningen i loftsrummet parallel med Glasuldfiltens overflade, og er beklædningen under Glasulden tæt, er det normalt unødvendigt at afdække Glasuldfiltens overflade med vindtæt papir.

Ved 100 mm Glasuldfilt er k ca. 0,35 kcal/m² · h · °C
Ved 125 mm Glasuldfilt er k ca. 0,30 kcal/m² · h · °C

AKTIESELSKABET
DANSK GLASULDFABRIK
AMALIEGADE 15 · KØBENHAVN K · TELEFON CENTRAL 6388

I almindelighed medregnes opvarmningsudgifterne ikke i huslejen:

Årlige driftsudgifter som ovenfor	6.470 kr.
÷ opvarmning	800 -
Årlige udgifter excl. opvarmning	5.670 kr.
	= 470 kr./måned

Renten af egenkapitalen er det rentetab, bygherren lider ved at have pengene bundet i eget hus i stedet for f. eks. at sætte dem i banken, og ofte vil man ikke medregne dette tab i driftsbudgettet, med den motivering, at det ikke er nogen „direkte" udgift (hvilket naturligvis er en helt forkert betragtning).

Årlige driftsudgifter som ovenfor	5.670 kr.
÷ rente af egenkapital	720 -
	4.950 kr.
	= 410 kr./måned

En anden post, som tit holdes udenfor driftsbudgettet, er den del af prioritetsydelserne, som er afdrag på lånene, og derfor kan anses for opsparing.

Årlige driftsudgifter som ovenfor	4.950 kr.
÷ opsparing (afdrag på lån)	1.050 -
	3.900 kr.
	= 325 kr./måned

Hvis bygherren er mindrebemidlet, og huset iøvrigt opfylder de tekniske og økonomiske betingelser for, at der kan ydes driftstilskud (m^2-tilskud) i henhold til boligloven, vil driftsudgifterne yderligere kunne nedbringes.

Årlige driftsudgifter som ovenfor	3.900 kr.
÷ driftstilskud (85 m^2 à 8,50 kr.)	720 -
	3.180 kr.
	= 265 kr./måned

Måske vil familien også kunne få huslejetilskud. Hvis der f. eks. er 3 børn, kan det maximale tilskud på 750 kr. opnås, når husstandsindkomsten ikke overstiger 14.260 kr., og ejendomsvurderingen iøvrigt er mindst 53.500 kr.

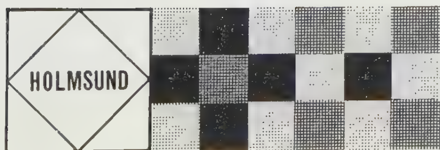
Årlige driftsudgifter som ovenfor	3.180 kr.
÷ huslejetilskud for familie med 3 børn	750 -
	2.430 kr.
	= 200 kr./måned

Endelig vil husejeren kunne kalkulere med skattebesparelser. Lad os gøre den – i skattehenseende – ugunstige antagelse, at ejendomsvurderingen sættes = anskaffelsessummen = 60.000 kr. Husejeren vil da kunne opstille følgende skatteregnskab:

Forrentning af lånene i huset	2.850 kr.
Skatter og afgifter m. m.	500 -

Amts- og Bysygehuset i Rudkøbing. – Arkitektfirmaet M.A.A. Andreas Jensen & N. M. Nielsen, Svendborg.

De får størst glæde af HOLMSUND

- det danske vinylgulv

EVERS & CO. A/S · FREDERIKSBERG ALLE 18-20 · KBHVN. V · HI 2001

Vedligeholdelse	300 kr.
Forsikringer og diverse udgifter	250 -
	3.900 kr.
÷ driftstilskud	÷ 720 kr.
÷ lejeværdi af bolig i egen ejendom, 4 °/o af 60.000 kr.	÷ 2.400 -
Underskud på ejendom	780 kr.

idet driftstilskuddet skal medregnes som indtægt, hvorimod huslejetilskuddet kan holdes udenfor.

Underskuddet vil kunne trækkes fra indkomsten på selvangivelsen. Med en indkomst på omkring 14.000 kr., ville en merindtægt på 780 kr. blive beskattet med ca. 45 °/o, men på grund af skattefradragsreglen vil det over en årrække kun give en beskatning på ca. 30 °/o.

Årlige driftsudgifter som ovenfor	2.450 kr.
÷ skattebesparelse, ca. 30 °/o af 780 kr.	230 -
	2.200 kr.
	= 185 kr./måned

Kort sagt, to personer vil begge med lige stor ret kunne udtale henholdsvis: „Jeg vil ikke bo i eget hus, for det koster 540 kr. om måneden", og „Jeg vil skynde mig at bygge, for det koster mig kun 185 kr. om måneden at bo i eget hus".

En tredie – og særlig optimistisk – person vil endda påstå: „Lidt over 2.000 kr. om året – det er ikke mere end huset stiger i værdi. Det er helt gratis at bo i eget hus".

Og så er der den fjerde, og mere snusfornuftige person. Han vil naturligvis sige: „Det er meget godt at det er så billigt at bo i eget hus, men det er fordi en stor del af udgifterne er en frivillig opsparing. Men måske har jeg slet ikke råd til at spare så meget op. Hvor mange penge skal jeg af med?"

Hans regnestykke vil se således ud:

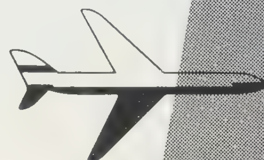
Prioritetsydelser	3.900 kr
Skatter, vedligeholdelse, forsikringer m. v.	1.050 -
Opvarmning	800 -
Årlige udbetalinger ialt	5.750 kr
÷ skattebesparelse (beregnet under forudsætning af, at der ikke ydes driftstilskud)	÷ 450 -
	5,300 kr
÷ evt. driftstilskud	÷ 720 kr
+ tillæg for mindre skattebesparelse som følge af driftstilskud	+ 220 kr
	4.800 kr
÷ evt. huslejetilskud	÷ 750 kr
	4.050 kr

Og det er 340 kr. om måneden.

Flemming Nielsen

Første Forbindelse til Frankfurt

	Caravelle	
8.50 ↓	KØBENHAVN	18.35 ↑
10.15	FRANKFURT	17.10

Fordi FINNAIR flittigt forsøger forskellige former for forbedringer, flyver FINNAIR fra 1/11 forretningsmanden og feriegæsten friskt fra flyvepladsen (Kastrup) til Frankfurt først fra morgenstunden: 8.50!

Flyv FINNAIR-CARAVELLE: fin fartplan for Frankfurt-rejsende – fortræffelig finsk service – fin finsk FINNAIR forplejning . . . . .

FINNAIR

AERO O/Y

Korsør Glasværk 25 år

Det er i år 25 år siden, at Aktieselskabet Korsør Glasværk, Dansk Vinduesglasværk blev oprettet. Selskabets stiftelse fandt sted den 19. oktober 1935, og året efter påbegyndtes opførelsen af glasværket ved havnen i Korsør.

En ny dansk storindustri og en længe savnet dansk produktion af rudeglas blev dermed en realitet på initiativ af de fire store selskaber, Højgaard & Schultz A/S, Kampmann, Kierulff & Saxild A/S, Aktieselskabet Nordiske Kabel- og Traadfabriker og F.L. Smidth & Co. A/S, der er glasværkets stiftere og ejere.

En norsk håndsrækning

Danske erfaringer for den komplicerede og vanskelige fabrikation, der nu skulle igang, havde man ikke, hvorimod en tilsvarende produktion allerede længe havde været i gang i Norge som resultat af den erhvervspolitik, der under det dansk-norske monarki søgte at placere Norge som industrilandet, medens Danmark skulle hellige sig landbruget.

En kontakt mellem den norske verksejer Ragnar Tanberg fra Drammens Glassverk og Civilingeniør Otto Kierulff gjorde det imidlertid muligt at høste gavn af de norske erfaringer, og der etableredes fra starten et samarbejde, som har været fortsat siden.

36 danske arbejdere blev sendt til Drammen og her oplært som de første danske specialarbejdere på området, medens bygningen af det danske glasværk stod på i Korsør. Højgaard & Schultz A/S og Kampmann, Kierulff & Saxild A/S stod for projekteringen og opførelsen, og de glastekniske installationer blev projekteret af den russisk-belgiske ingeniør Alex Daniloff.

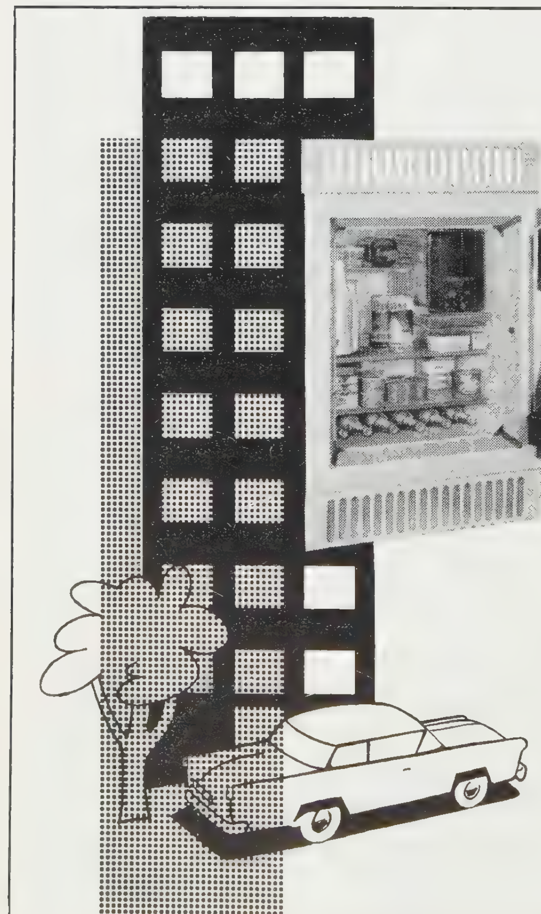
En væsentlig del af installationerne kunne anskaffes herhjemme, og den store glassmelteovn blev muret af danske arbejdere. Den 11. marts 1937 begyndte opvarmningen af ovnen, og den 28. marts kom det første glas fra maskinerne.

Den nye industri kom i årene fra starten til slutningen af den 2. verdenskrig ud for betydelige vanskeligheder. I året 1938 og 1939 var afsætningsmulighederne stærkt begrænsede på grund af det stagnerede byggeri, og ved besættelsen gjorde brændselsmanglen sig gældende og standsede glasværkets drift i over 2 år.

Kort efter at værket atter var kommet i gang, blev det den 29. april 1944 ødelagt ved tysk kontrasabotage, formentlig i den hensigt at ramme den danske byggeindustri på et sårbart sted.

Da sprængningen fandt sted var et nathold på 22 mand i arbejde, men ingen personer kom til skade, hvorimod den store smelteovn blev sprængt og alle maskiner ødelagt. Bygningerne holdt til trods for, at den 1400 grader C. varme glasmasse flød ud i værkets

(fortsættes side A 990)

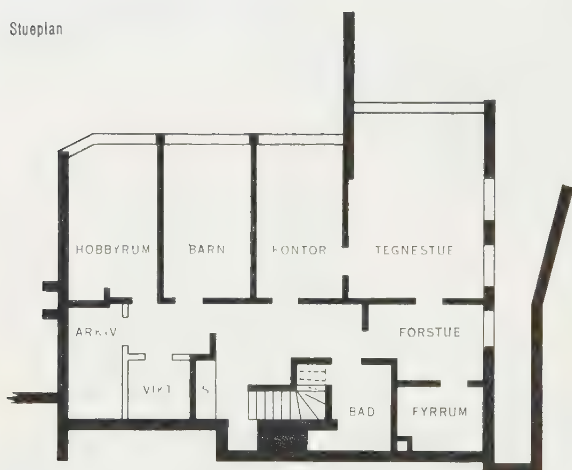

ARKITEKTENS[s] *eget hus*

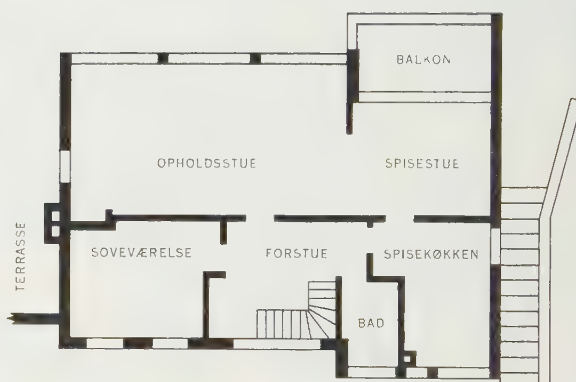

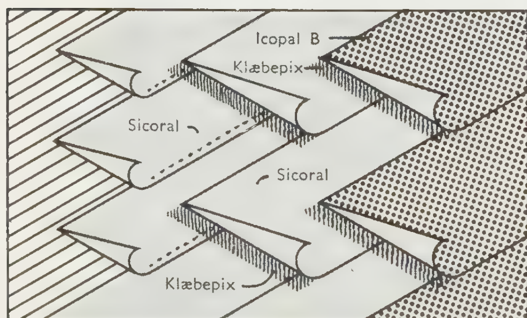
Ib Schwanenflügel m.d.a., eget hus i Virum

Stueplan

1ste etage

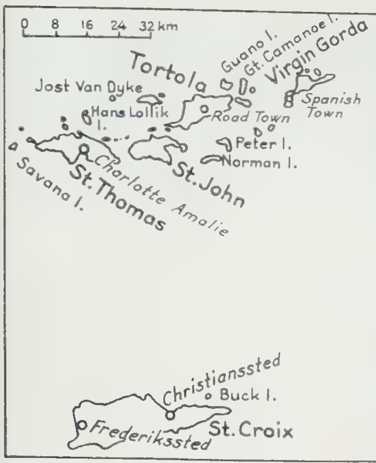
3-lagsdækning med Sicoral og Icopal B. Specifikation nr. 14 A

Taghældning:	min. 1:50 (ca. 1°)
Første lag:	1 lag Sicoral asfalt-mineralfilt i 65 cm bredde, vægt ca. 2 kg/m², påsømmes og overlæg stryges med varmasfalt.
Klæbemasse:	ca. 1¼ kg fast Klæbefix pr. m² pr. lag.
Andet lag:	1 lag Sicoral i 100 cm bredde påklæbes.
Tredie lag:	1 lag Icopal B (belægning og farve) i 100 cm bredde påklæbes.
Bitumenvægt:	ca. 8 kg/m².
Totalvægt:	ca. 12 kg/m².

tilkald os under projekteringen

VILLADSEN

AKTS. JENS VILLADSENS FABRIKER . KØBENHAVN - MALMØ - OSLO - HELSINGFORS HOVEDKONTOR: ISLANDS BRYGGE 41 - KØBENHAVN S - ASTA *2800

Udsigt fra Guvernementshuset i Christianssted ned over Kongensgades østre del og havnepladsen med fortet (skjult bag bebyggelsen til højre) og vejerboden. Bemærk husenes dobbelte arkaderækker; bag de nederste ligger de overdækkede fortove, medens de øverste giver lys og luft til boligetagens gallerier
Hvor intet andet er nævnt, skyldes fotografierne H. H. Engqvist

Kunstakademiets studier af byer og bygningskunst på de dansk-vestindiske øer

I 17. og 18. århundrede skabte Danmark sig et beskedent kolonirige, hvori besiddelserne i Det caribiske Hav, øerne St. Thomas, St. Jan og St. Croix, med deres betydelige sukkerproduktion og transithandel var de vigtigste. Efter flere århundreders dansk administration og kulturel påvirkning solgtes øerne under første verdenskrig til De Forenede Stater. I den efterfølgende økonomisk svage tid fortsatte livet på øerne næsten uændret som en danskpræget provins under tropesolen. Men de senere års voksende turiststrøm og den dermed forøgede aktivitet truer med at ødelægge det endnu så homogent bevarede milieu på øerne. Særlig udsat er den værdifulde gamle danske arkitektur.

Med denne baggrund fremsatte professor Erik Herløw i 1956 en plan om, at Kunstakademiets arkitektskole skulle foranstalte opmålinger af arkitekturen i vore tidligere vestindiske kolonier. Øernes politiske og økonomiske historie, tilligemed de geografiske, botaniske og geologiske forhold foreligger omfattende behandlet. Derimod findes ingen samlet fremstilling af øernes kulturhistorie.

Arkitekturen og interiørkunsten er indledende studeret af arkitekt Tyge Hvass, der i 1919 – kort efter salget af øerne – for Nationalmuseet målte og fotograferede enkelte fine bygninger og en række karakteristiske møbler. (Publiceret i „Ældre Nordisk Arkitektur"). Endvidere har arkitekt E. Kirk-Nielsen umiddelbart efter sidste krig med støtte af Ny Carlsbergfonden målt plantageanlæg. Endelig må det nævnes, at tegneren Ib Andersen for Westermanns forlag har udført en række fremragende skitser og opmålinger bl. a. af plantageruiner.

Professor Kay Fisker har arbejdet videre med planen, der nu er så vidt fremskreden, at Kunstakademiet med støtte fra både amerikansk og dansk side i foråret 1961 vil udsende en større gruppe arkitekter, der i en samlet undersøgelse vil opmåle, gennemfotografere og beskrive den danske arkitektur inden den forsvinder, forfalder eller forvanskes. Man vil lægge særlig vægt på byernes bebyggelse. Ekspeditionens størrelse og varighed må afhænge af, hvor store yderligere tilskud det vil lykkes at tilvejebringe.

Som første etape i undersøgelserne udsendtes i marts-april 1960 en mindre gruppe bestående af professor Peter Bredsdorff, docent Hans H. Engqvist og arkitekterne Bo Jein og Kjeld de Fine Licht. Foruden at lægge et arbejdsprogram for den større ekspedition etablerede gruppen kontakter med de lokale autoriteter og bygningsmyndigheder og traf en række aftaler med henblik på den praktiske gennemførelse af de egentlige undersøgelser.

Gruppen blev under opholdet på de tre øer stærkt overbevist om berettigelsen af de planlagte studier og blev klar over, at det var i elvte time, man indledte arbejdet. Byernes bebyggelsesmæssige struktur er endnu intakt, gadebillederne er fine og helstøbte – og samtidig meget charmerende, og de enkelte gårde og huse, der ofte er udstyret med sikkert udformede detaljer, udmærker sig ved en arkitektonisk klarhed, der ikke sjældent hæver dem op over det traditionelle byggeri. Men projekter, nyopførelser og nedbrydninger tyder på, at inden for en overskuelig årrække kan meget være afgørende og uopretteligt ændret.

Der er givetvis i de senere år vågnet en betydelig, lokal interesse for den gamle arkitektur, men de velmenende, historiske forfalskninger er også en trusel. Og hvad sker der efter næste orkan? Forfaldet i almindelighed og termitterne i særdeleshed har haft en lang periode at virke i. Kun to af mange værdifulde borgerhuse er blevet opmålt (af Tyge Hvass). De brændte begge i 1930-erne.

Kort over S. Croix 1754 visende den skematiske udstykning af plantagegrundene. Foroven planer af byerne Frederikssted og Christiansted. Frederikssted var endnu ikke anlagt, og kun den sydlige halvdel af projektet kom til udførelse. Kortet er optaget og stukket af J. M. Bech.

Byanlæg og byvækst

St. Thomas blev okkuperet allerede i 1670. I begyndelsen var jordbruget det væsentlige, men i løbet af det 18. århundrede blev øens fremragende naturhavn, den bedste i hele Caribien, byens hovedindtægtskilde. De mange krige gav gode indtægter for en tryg frihavn tilhørende et lille neutralt land. Byen på St. Thomas, Charlotte Amalie, blev transithandelens by par excellence. Den noget mindre ø, *St. Jan*, blev okkuperet i 1717, og mange St. Thomasplantere flyttede herover. I 1733 blev endelig den noget større ø, *St. Croix*, købt af den franske konge. St. Croix var den af øerne, som egnede sig bedst til dyrkning, navnlig af sukkerrør. Denne ø blev taget mere planmæssigt i brug end de to første – danske landmålere delte øen op i regulære plantagegrunde à ca. 60 ha.

Mens Charlotte Amalie groede op lidt efter lidt som handels- og havneby, blev byerne på St. Croix anlagt bevidst, anlagt som oplands- og eksportbyer for den rige, produktive ø. Christiansteds byplan blev tegnet i 1730-erne og Frederikssteds i 1750-erne. Bortset fra de meget specielle byanlæg, Hirschholm i Nordsjælland og Christiansfeld i Sønderjylland, er de to byer på St. Croix de eneste danske byanlæg fra 1700-årene. Men deres byplaner er aldrig blevet grundigt historisk behandlet.

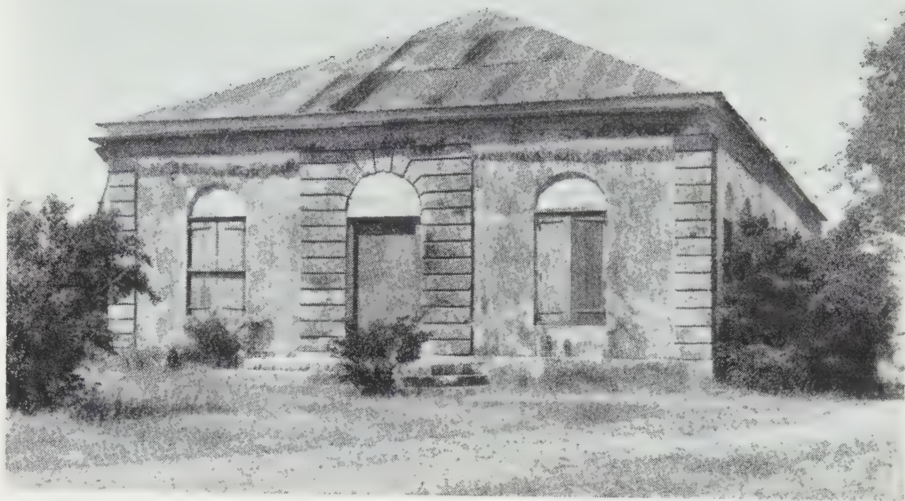
Christiansted fik en strålende udvikling efter midten af 1700-tallet. Her havde kompagniets embedsmænd og de store eksportører deres huse. De rigeste plantere havde foruden deres fornemme boliger ude på plantagerne elegante byhuse, hvor de kunne tage ind og ordne forretninger og selskabelighed. Ved folketællingen 1789 havde Christiansted næsten 5.000 indbyggere og blev iøvrigt aldrig væsentlig større. Men den var altså på størrelse med vore største provinsbyer herhjemme. Frederikssted havde endnu kun 1.000 indbyggere og Charlotte Amalie på St. Thomas kun 2.000. Christiansteds stagnation hang sammen med sukkerproduktionens tilbagegang, som igen hang sammen først med slavehandelens ophør i 1803 og senere med konkurrencen fra roesukkeret.

På et Danmarkskort har vi afbildet de danske byer efter størrelse i 1835. Efter de forløbne 50 år var Christiansted stadig på 5.000, Frederikssted var fordoblet til 2.000, men *Charlotte Amalie var femdoblet til 11.000* – større end Odense, Århus og Aalborg, kun en smule mindre end det danske monarkis næststørste by, Flensborg. I begyndelsen af 1800-årene blev Charlotte Amalie udsat for den ene ildebrand og orkankatastrofe efter den anden. Men i kraft af sin rigdom blev byen genopbygget let og hurtigt efter dem alle. Først med dampskibsfarten mistede byen sit økonomiske fundament, transithandelen. Fra 1880–1900 gik den tilbage fra 11.700 til 8.500 indbyggere.

Danmarkskort med de vestindiske øer indtegnet oppe i højre hjørne. Af størrelsen på de udfyldte cirkler, der angiver byernes indbyggerantal i 1835, ses det, at Charlotte Amalie på daværende tidspunkt var det danske monarkis tredie-største by; kun København og Flensborg havde flere indbyggere

Skolen ved plantagen Diamond opført efter dansk typetegning 1840–41

Til højre ruin af staldbygning på plantagen Castle Coakley (K. de Fine Licht fot.)

Til venstre muret postkasse ud for Diamond-Skolen

Landet

Uden for byerne, særlig på St. Croix, er de mange ruiner af *plantageanlæg* endnu et iøjnefaldende og karakteristisk træk i landskabet, hvor de minder om øernes fordums næringsvej. Mest fremtrædende og oftest placeret på højdedrag af hensyn til vinden er de kraftige, keglestubsformede stentårne, der er det eneste bevarede af sukkermøllerne, hvor træværket er rådnet bort, og valserne ligger skjult i det tætte vildnis, der omklamrer bygningen. Hver plantage havde sin egen mølle. Til anlægget hørte også kogeri, destilleri og forskellige andre økonomibygninger, som vognremiser og stalde. Større plantager kunne yderligere have forvalterbolig, murede slavehuse og magasinbygninger, og en stor plantage som *Castle Coakley* rådede over to møller. I dette interessante anlæg er hele økonomiafdelingen placeret og komponeret i det couperede terrain på en meget bevidst måde med svære, arkadeprydede støttemure og snoede kørеramper, der skruer sig op til møllerne.

Oftest i nogen afstand fra de lugtende og støjende produktionsafdelinger ligger plantagernes hovedbygninger, der i en række tilfælde er veldaterede og arkitektonisk værdifulde monumenter. Økonomibygningerne er typologisk ret ensartede og fængslende i deres enkle rustika, mens hovedbygningerne, planternes herskabelige boliger, hyppigt er prætentiøse stilarbejder, med europæisk inspiration i den provinsielle udformning og detalje.

I landdistrikterne træffer vi også de fine, rød-hvide *skolebygninger*, der vidner om generalguvernør von Scholtens bestræbelser for at bedre negrenes kår. Ved Landskoleordningen i 1839 bestemtes det at opføre 8 skoler på St. Croix, 5 på St. Thomas og 4 på St. Jan. Alle skolerne på St. Croix indviedes ved en fest 16. maj 1841, mens byggeriet på de andre øer trak længere ud. Skolerne opførtes antagelig efter en fælles typetegning, men afviger noget fra denne, ligesom de indbyrdes er forskellige.

De bevarede af skolebygningerne, der minder om Frederik VI's vagthuse og acciseboder, har i det tropiske landskab en forunderlig virkning ved deres typisk dansk-klassicistiske karakter.

Fra hovedgaden (Kronprindsensgade) fører trappegader op til de højere liggende dele af byen. I baggrunden ses en villa med sit karakteristiske åbne galleri ud for boligetagen

Til venstre. Købmandsgård på hjørnet af hovedgaden (Dronningensgade) og Raadetsgade. De rundbuede, jernbeslåede porte fører ind til magasinrummene, som nu er indrettet til butikker

Til højre. Grundmuret villa i Nørregade. En fritrappe fører fra den lavereliggende gade op til hovedetagen, hvis vinduer er prydet med skiftende kurvehanksbuede og trekantede frontoner

Charlotte Amalie

Den ældste, mest „selvgroede" af byerne, Charlotte Amalie, er vokset op i bunden af en dyb bugt. En række store forbjerge strækker sig næsten ud til kysten, og på en lille strandodde blev det beskyttende fort, Christiansværn, anlagt, medens den ældste bebyggelse, der bestod af en enkelt række huse, lejrede sig lidt længere inde på land parallelt med strandkanten. Snart kom der mere bebyggelse bagved, og på et tidligt tidspunkt søgte de velhavende op på forbjergene, hvor de nød godt af den evige brise, medens jævne folk måtte finde sig en byggeplads i dalenes mere stillestående luft. Efterhånden som havnen voksede i international betydning, blev arealet langs stranden nedenfor den gamle hovedgade tæt bebygget med lagerhuse, der tid efter anden forlængedes ud i bugten.

Endnu den dag i dag ligger pakhuse, købmandsgårde, villaer, borgerhuse og frinegrenes huse stort set i hvert sit strøg. Da de enkelte bygningstyper i en sjælden grad er brugsbestemte i deres disposition og arkitektoniske udformning, føler man meget stærkt, at bebyggelsen skifter karakter, når man bevæger sig fra et område til et andet.

Mellem vandstrandvejen (der helt har udslettet bryggernes tidligere takkede kystlinie), og hovedgaden (Dronningensgade–Kronprinsensgade) ligger de lange enetages pakhuslænger tæt side om side – blot adskilt af smalle transportslipper, der fører ned til de nu forsvundne brygger. Mod hovedgaden afsluttes pakhusene af korte, sammenbyggede – ofte to etager høje – tværhuse med indkørsel til slipperne. I almindelighed er pakhusene med deres lange rækker af rundbuede porte med jernklædte fløje meget nøgternt udformet. Enkelte er dog udstyret med pilastre og konsolgesimser, og op mod hovedgaden har man muntret sig med hjørnekvader, fremhævede midtpartier og flotte stik og døromramninger.

I løbet af de seneste år er en stor del af lagerhusene blevet omdannet til souvenirforretninger, og slipperne har fået en make-up som idylliske indkøbspassager.

På den øvre side af hovedgaden ligger de to-etages købmandsgårde med magasiner i højde med gaden og kontorer eller beboelse i overetagen. En købmandsgård omfatter som regel en meget dyb bygning mod hovedgaden og en mindre dyb bygning mod baggaden (Wimmelskaftsgaden). Mellem disse ligger en smal mellembygning tillige med gårdspladsen, hvor en fritrappe fører op til de åbne gallerier udfor overetagen.

På skråningerne af de tre højdeplateau'er, der skyder sig ud mod kysten, lejrer villaerne sig i deres frodige haver som små landsteder, der synes at tage til om ikke i størrelse, så dog i fornemhed jo højere man stiger opad bjergsiden. Maleriske trappegader med op til 100 trin i et løb (af danske mursten) fører direkte op til villaerne. Men vil man køre, bliver det ad lange, smalle serpentineveje, hvorfra man har en strålende udsigt, som uafladeligt skifter.

Toppen af det midterste forbjerg krones af det tidligere „Katrinebjerg" – nu „Denmark Hill" – et meget fint klassicistisk træhus, opført omkring 1830 af viceguvernør Berg. „Katrinebjerg" har helt landstedets karakter med en lav grundmuret underetage, der danner sokkel for den træklædte hovedetage.

En stor del af villaerne er i to etager med lette åbne gallerier ud for overetagen. Ikke sjældent er køkkener og de tidligere slaverum placeret i selvstændige, fritliggende bygninger. De ældste huse har – uanset om de er af træ eller sten – skiftende trekantede og halvrunde frontoner over vinduerne, medens de noget yngre huse på klassicistisk vis er forsynede med nydelige søjleportikker enten foran indgangen eller ud for den midterste stues havedør.

Dalstrøgene mellem de tre forbjerge præges af mindre borgerhuse. Her er træhusene i overtal; men man finder også mange nydelige grundmurede bygninger opført af hjemlige gule mursten, som er bragt ud til øerne som ballast i handelsskibenes lastrum. Disse murstenshuse, der som regel næppe er mere end godt 100 år gamle, er overordentlig sikkert gjort med velproportionerede detaljer. Således forekommer bl. a. kvaderfugede underetager, hjørnekvadre og flade bånd ud for etageadskillelsen, og alt er udført på en håndværksmæssig yderst delikat måde.

I de lavtliggende kvarterer finder vi også negrenes énetages rækkehuse – smalle bræddeklædte længer – hvori den enkelte lejlighed kun omfatter ét rum med et vindue og en dør mod gaden. Selv i disse overordentlig enkle bygninger er proportionerne harmoniske, og de regelmæssigt skiftende vinduers og døres opslåede fyldningsskodder (til orkansikring) og lukkede jalousiskodder (i stedet for vinduer) virker berigende på en egen robust måde.

Øverst. Træhuse i Commandant Gade over Vandet. Til højre enetages rækkehuse og til venstre huse med lette træbalkoner ud for overetagen

I midten. Smedejernsbalkoner fra tiden omkring 1800 i Kronprindsensgade

Nederst. Transportslippe mellem to pakhuslænger set fra hovedgaden ned mod kysten

Kongensgade set fra Guvernementshusets øverste etage. Til højre – på hver side af Dronningens Tvergade – to fornemme huse med buegange forneden og tilskoddede åbninger til gallerierne ud for boligetagen. Bemærk de klare tagformer med deres karakteristiske halvvalmede gavle og de brede kviste mod gaden

Til venstre. Overdækket fortov i Kongensgade med arkader ud mod gaden. Dørene til højre fører ind til de tidligere magasiner, der nu rummer butikker og kontorer

Til højre. Hus i Compagniets Gade. Fritrappen fører op til galleriet, som ud mod gaden er lukket med jalousivægge, hvori der er anbragt vinduer og oplukkelige skodder

Christianssted

For den planlagte by Christianssted er det så heldigt, at der findes en opmåling med bygninger allerede fra o. 1780 – denne bys glansperiode. Løjtnant Oxholm, den senere generalguvernør for øerne, har uden egentligt nivellement givet et glimrende billede af terrænformerne. Netop dette kort, som viser højderyggene med dalene og vandløbene imellem, synes at give en første forklaring på retningerne i byen, og på de uensartede karrélængder (men ensartede karrébredder).

Christianssted var øernes residensby. Også den havde pakhuse og købmandsgårde, og fra den store havneplads ved fortet foregik en livlig udskibning af øens produkter, men det har ikke præget bybilledet i samme grad som i Charlotte Amalie. Det er, som man, i den fornyelse af bebyggelsen, der fandt sted i øens florissante periode omkring 1800, da planterne, købmændene og embedsstanden tjente store penge, har lagt vægt på at give byen og især da hovedgaden, Kongensgade, et fornemt og repræsentativt udseende.

I Kongensgade ligger det store festlige guvernementshus, der før ombygningen i 1830-erne synes at have haft en vis lighed – omend i det små og på en lidt naiv måde – med Christian VI's Christiansborg i København. Kvarteret omkring guvernementshuset domineres af en række store og smukke gårde. Fremfor alt gælder dette den nordre del af Kongensgade, der udgør en enestående fin helhed, som på sin vis kan minde om 1700-årenes europæiske hofbyer.

Næsten alle bygninger i dette kvarter er to etager høje. Enkelte – som f. eks. den tidligere skole og det ualmindelig fine privathus, der i generationer har huset Pentheny's hotel – har dog ligesom guvernementshuset en højde af tre etager. Underetagen, hvis gulv ligger i niveau med gaden, rummer magasiner, forretningslokaler o. lign., medens den – eller de – øvre etager optages af boligen. De fleste gårde er trefløjede, idet der til forhuset knytter sig en sidebygning og et med denne sammenbygget baghus. Disse temmelig smalle fløje rummede bl. a. stalde og vognporte forneden og køkken i overetagen.

Et karakteristisk træk, der frem for alt præger den nordre del af Kongensgade og flere af de tilstødende gader, er de overdækkede fortove, der som buegange er indbygget i forhusenes underetager ud for magasinrummene. Disse buegange er af en storartet æstetisk virkning. Arkadernes lange rolige rækker binder de

Plan af Christianssted målt 1779 antagelig af den senere guvernør P. T. Oxholm. (Rigsarkivet). Det ualmindelig fine kort viser, at højderyggene med de mellemliggende dale og vandløb har været bestemmende for gadernes retning og karréernes længder

Fortov og gadebelægning af gule mursten, brændt på danske teglværker og ført ud til øerne som ballast i sukkerskibene. (P. Bredsdorff fot.)

Den danske præstebolig i Kongensgade – et fornemt hus, der knytter sig nær den hjemlige arkitektur i første del af forrige århundrede

enkelte huse sammen og giver gaderummet en vis ensartethed. Det er både behageligt og spændende at færdes i disse lange udendørs rum, der føles intime og beskyttende, uden at man mister kontakten med gaden udenfor. Her er svalt, og lyset, der kastes tilbage fra gadeplanet, er meget fint. Det er også morsomt, at man – til trods for at buegangene er ret ensartede – aner, når man bevæger sig fra et hus ind under et andet. Som oftest er fortovene enten belagt med bleggule danske mursten eller med Ølandssten, der ligesom murstenene er bragt ud til øerne som ballast i sukkerskibene.

Selvom der selvfølgelig findes en del forskellige hustyper i byen, er det et alment træk, at der i boligetagen – ovenover buegangen – ligger et galleri med arkader eller firkantede åbninger ud mod gaden. Mellem dette galleri, hvis åbninger som oftest er lukkede med tremmeskodder, og et smallere galleri mod gården ligger boligens stuer, der er gennemgående med døre og vinduer ud til begge gallerier. Den kølende brise fra havet føres således til stadighed gennem huset og gør det behageligt at opholde sig indendøre.

En fritrappe, der ofte er pompøst og fantasifuldt udformet, fører op til galleriet mod gaden, medens en mindre trappe giver adgang til gårdsidens galleri. Fra dette sidste er der forbindelse til køkkenet, som enten ligger i sidefløjen eller i en selvstændig bygning.

Når man bevæger sig bort fra kvarteret omkring guvernementshuset bliver bygningerne enklere. En del har grundmurede underetager – ikke sjældent med buegange – og overetager af bindingsværk beklædt med vandrette brædder eller træspån. Der findes også mange huse helt af træ, bl. a. enetages rækkehuse af samme type som i Charlotte Amalie.

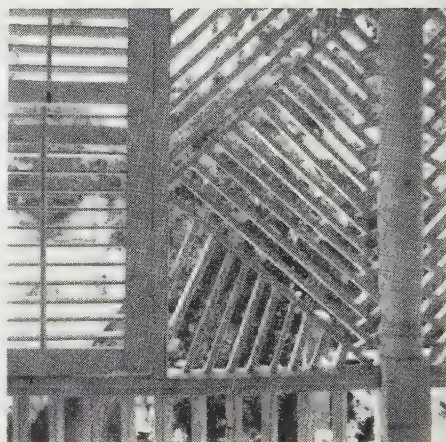
Lige uden for Christianssted ligger Herrnhuternes (de mähriske brødres) missionshus og kirke. Missionshuset, der stod under opførelse i 1831, er en pragtfuld, næsten kvadratisk bygning, hvis vældige tag har de for Herrnhuterne så karakteristiske halvvalmede gavle og en bred trefagskvist over de tre midterste langsidefag. Det er sandsynligt, at Herrnhuterne, der kom ud til øerne med det dobbelte formål at missionere blandt negrene og samtidig oplære dem i forskellige håndværk, har en meget væsentlig andel i den arkitektonisk og håndværksmæssig høje kvalitet, der præger den borgerlige bebyggelse på øerne.

Buegange og galleri af træ i Kongensgade opført efter branden i 1878. Trods det sene tidspunkt fastholder den enkle udformning et klassicistisk præg. Bemærk det lukkede trappeløb til første sal

Gårdgalleri i et stort Frederiksstedhus. I baggrunden sidebygningen, der rummer køkken og forråd

Galleriernes tremmeværk og jalousiskodder skærmer for solen og lader brisen fra havet strømme kølende gennem huset. En charme mere er det, at man kan følge med i, hvad der foregår på gaden uden selv at blive set

Frederiksted

I byen i St. Croix' vest-ende er den projekterede byhalvdel nord for fortet aldrig blevet til noget. Strukturen i den gennemførte sydlige bydel er simpel og stærk. Gaderne er bredere end i Christianssted, måske fordi byen er anlagt en snes år senere, måske fordi man ikke her har bygget husene ud over fortovsarealet.

En gammel tegning af den ensidigt bebyggede Strandgade set ude fra havet viser en næsten ubrudt række grundmurede to-etages huse med buegange ud for underetagens magasinrum. Størstedelen af Strandgade blev ødelagt, da Frederikssted gik op i luer under opstanden i 1878. Enkelte huse har dog endnu bevaret deres gamle skikkelse, andre har fået nye overetager af træ, og af nogle står kun underetagen med sine arkader, overdækket med et primitivt tag. Også en del andre steder i byen træffer man huse med grundmurede buegange, men næsten overalt er overetagen af træ beklædt med brædder eller spån.

Det der præger byens gader idag er dog frem for alt den bebyggelse, der rejstes efter branden i 1878 – en charmerende, ofte lidt pudsig og til tider temmelig overlæsset træarkitektur med blonde- og kniplingsagtige udskæringer i balustrader og gesimser. Mange af disse træhuse er utrolig yndefulde. En del har endnu noget af empirens ranke holdning i behold, men de fleste bærer et umiskendeligt præg af at være opført i „klunketiden".

At man i så høj grad var henvist til en let og billig byggemåde, viser med al mulig tydelighed, at det kneb med økonomisk kraft til genopbygningen. – Øernes gode tid var uigenkaldeligt forbi

Planskitse af Christianssted (nord nedad) med angivelse af de planlagte opmålingsarbejder og undersøgelser. A-gruppen (enkeltbygningerne) er angivet med sort udfyldning og B-gruppen (husrækkerne) med en optrukket linie langs husenes gadesider. Indenfor det skraverede område er det tanken at udføre skitseopmåling af hele gadestrækninger (C-gruppen) i forbindelse med byplanmæssige undersøgelser.
Det er rimeligt her at gøre opmærksom på, at fortet og bygningerne ved havnepladsen tillige med Guvernementshuset er eller vil blive målt og undersøgt af National Park Service

Det foreløbige arbejdsprogram

Fortroppens rejse i 1960 tilsigtede bl. a. ved en gennemgang af byerne at nå frem til et arbejdsprogram for den kommende større rejse i 1961.

Man enedes om, at studie- og opmålingsarbejdet i byerne skulle omfatte følgende tre kategorier:

A) opmåling af enkelte bygninger og bygningsanlæg i mål 1:50.
B) opmåling af husrækker (gadebilleder) i mål 1:100.
C) skitseopmåling af hele gadestrækninger i mål 1:200.

A-gruppen omfatter arkitektonisk værdifulde bygninger, bygningshistorisk interessante bygninger, samt karakteristiske og velbevarede eksempler på forskellige almindeligt forekommende bygningstyper.

For B-gruppen gælder, at de foreslåede husrækker er nogenlunde intakte, men også her har den arkitektoniske kvalitet, såvel som det typiske, haft en væsentlig indflydelse på valget.

C-gruppen tilsigter at give et billede (en registrering) af bebyggelsen, som den i almindelighed er i dag med nyt og gammelt, godt og dårligt i en broget blanding.

Foruden selve det at registrere gadebillederne vil man udfra disse – og udfra forsøg med at skitsere mulige udformninger af nye huse i det gamle miljø – kunne drøfte retningslinier for bevaring og fornyelse af de værdifulde gadebilleder. Inden for de lokale bygnings- og byplanmyndigheder har man udtrykt interesse for at få drøftelser af den art med vor ekspedition. Sådanne diskussioner har selvsagt en pædagogisk værdi, men i dette tilfælde kan de *måske* få en afgørende betydning for den fremtid, der venter de gamle, danskprægede bymiljøer.

Uden for byerne var det tanken at få målt en af de nydelige skoler fra første del af forrige århundrede, ligesom man gerne ville måle nogle få plantagehovedbygninger og et af de bedst bevarede plantageanlæg med ruiner af møller, kogerier, magasiner, slavehuse, stalde og vognremiser.

Endelig bør det nævnes, at der på øerne endnu findes en del fine møbler, som det vil være overordentlig værdifuldt at få målt og gennemfotograferet.

I de hidtidige planer er der disponeret med et arbejdshold på en snes deltagere, som skulle være ude på øerne i omkring to måneder. Denne ekspeditionsstørrelse er bestemt af de midler, der indtil dato fra forskellig side er skænket til formålet; men det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi stadig håber på, at kunne få råd til at udvide deltagerantallet til 30–35 mand, da et hold af denne størrelse vil have bedre muligheder for at gennemføre de opgaver, der forekommer os at være væsentlige.

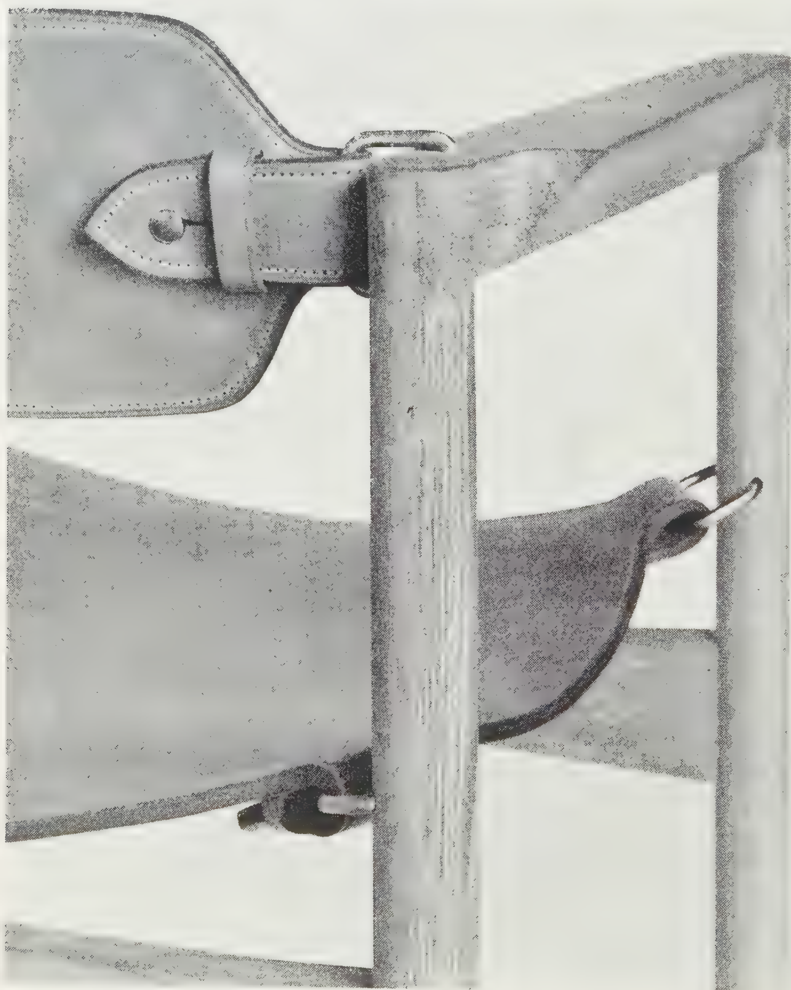
Peter Bredsdorff, H. H. Engqvist,
Bo Jein og Kjeld de Fine Licht

„Hantverket" i Stockholm var indbudt som gæsteudstillere på Snedkerlaugets udstilling i år. Til venstre udsnit af arbejdsbord i plasticbehandlet eg og armstol ligeledes i plasticbehandlet eg og monteret med kalveskind og skumgummi. Begge dele tegnet af arkitekt Hans Johanson og fremstillet af snedkermester Anders Berglund og tapetserermester Gösta Engström

ATELIER SUNDAHL

ERIK HANSEN

For C. B. Hansens Etablissement A/S havde arkitekt Ole Gjerløv-Knudsen tegnet denne armstol i eg med sæde og ryg af læder

Udstillingens fællesarrangement var en pejsestue indrettet af arkitekt Leif Damgaard med møbler fra forskellige snedkermestre. På billedet herover ses blandt andet stole i eg med sæde og ryg af kanvas, tegnet af arkitekt Jørgen Gammelgård og fremstillet af snedkermester Ludvig Pontoppidan, der ligeledes havde fremstillet sofabænkene i baggrunden, som er tegnet af Eskild Pontoppidan. På billedet til højre ses bord og stole i ask, tegnet af arkitekt J. Kielland-Brandt og fremstillet af snedkermester Povl Christiansen. I rummet var der desuden anvendt Mogens Kochs reoler fra Rud. Rasmussens snedkerier

ERIK HANSEN

Snedkerlaugets møbeludstilling

Det, at Københavns Snedkerlaugs møbeludstilling er en fast tilbagevendende årlig begivenhed, kan rumme en fare. Når udstillingen afholdes hvert eneste år er gentagelser næsten uundgåelige, og gentagelser virker sløvende på publikums interesse for udstillingen. For de, der trofast besøger udstillingen år efter år, kan det være vanskeligt hver gang at falde i beundring over det fine håndværk, i hvert fald hvis der ikke også ligger en levende kunstnerisk vilje bag de enkelte arbejder. Men det gør der dog heldigvis i flere tilfælde. Skal man fremhæve nogle, må man først og fremmest nævne Hans J. Wegners møbler, som i år var særdeles virtuose, næsten raffinerede uden at have mistet noget af det oprindelige solide, som har kendetegnet Wegners møbler. Til gengæld var Børge Mogensens stand i år lidt kedelig, og det gælder også Ejner Larsen og Bender Madsens stand. I begge tilfælde var møblerne uangribelige, men uden evne til at påkalde og fastholde de besøgendes interesse. Og det er jo det, man venter af møbler, der udstilles. Ejner Larsens og Bender Madsens møbler var tilmed gamle kendinge. Begge stande viste store konferenceborde og stole. Måske er det forståeligt at snedkermestrene gerne vil vise sådanne salgbare møbler – de skal jo leve. Men at se dem gang på gang på udstilling er ingen berigende oplevelse.

Additionsborde og stole udført i eg, stolene betrukket med skind. Tegnet af arkitekt Børge Mogensen og fremstillet af snedkermester Erhard Rasmussen

Armstol udført i eg og monteret med læder. Tegnet af arkitekterne Ejner Larsen og A. Bender Madsen og fremstillet af snedkermester Willy Beck

Herover arbejdsbord og armstol udført i eg, stolen betrukket med sort skind og til højre konferencebord og stole ligeledes udført i eg, stolene betrukket med stof. Tegnet af arkitekt Hans J. Wegner og fremstillet af snedkermester Johannes Hansen

ERIK HANSEN

Blandt det, der fangede ens interesse var nogle møbler af arkitekt Vestergaard Jensen, der støt og roligt arbejder sig hen imod en position på linje med Ole Wanscher. Eksperimenter er der ikke mange af på udstillingen, og de få man møder synes ikke meget overbevisende. De fleste af de udstillede møbler er jævnt pæne og i fortræffelig håndværksmæssig kvalitet. Der er dog enkelte tilfælde, hvor kvaliteten ikke helt kan kompensere for svagheder i formen.

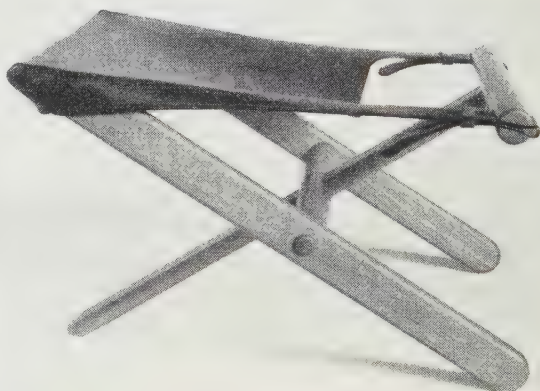
Et tilløb til en virkelig god idé var der i udstillingens fællesarrangement, en pejsestue med møbler fra forskellige snedkermestre, sammenstillet af arkitekt Leif Damgaard til et både interessant og hyggeligt rum. Det er nok blandt andet i arrangementer af denne art, at udstillingen kan få noget af den tiltrængte fornyelse. Udstillingens arkitekt Edvard Kindt Larsen gør hvert år et godt arbejde med opbygningen af rammerne. Selvom Kunstindustrimuseets lokaler ikke er de bedst egnede til udstillinger af denne art, havde han også i år fået en bemærkelsesværdig helhed over arrangementet.

Når man tager i betragtning, hvad man stadig bliver præsenteret for af møbler i mange forretninger ude omkring i landet, så er Københavns Snedkerlaugs møbeludstilling stadig en toppræstation. Den er en årlig påmindelse om at holde standarden. Og det er jo lige så værdig en opgave som, at være den stadige fornyer af møbelkunsten.

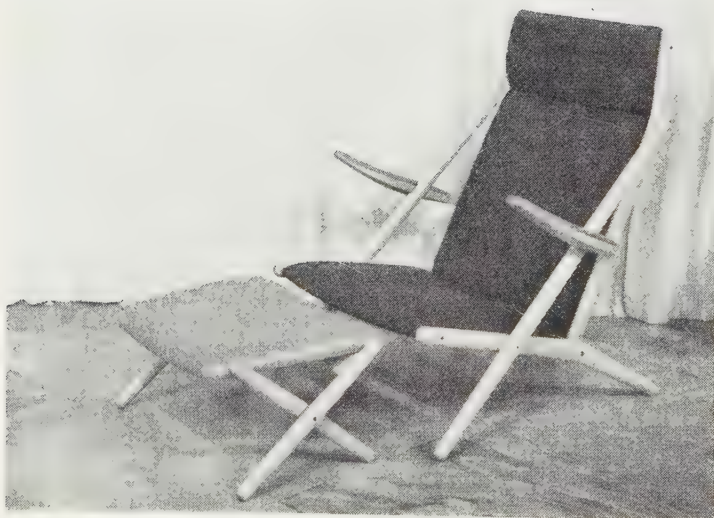
ce

Seng med magasin, udført i eg. Magasinets „låg" har en vandret flade og en lodret, der støtter mod madrassen. Låget kan vippes ned udvendig langs den ene ende af sengen, og man har en seng i normal længde. Tegnet af arkitekt Jørgen Wolff og fremstillet af Jørgen Wolff's Møbelsnedkerier

Fodskammel fremstillet i eg og sort læder. Tegnet af arkitekt N. J. Haugesen. Fremstillet af snedkermester Paul Jensen

Højrygget hvilestol med fodskammel. Fremstillet i eg. Stolen betrukket med stof, fodskamlen med læder. Tegnet af arkitekterne Ditte og Adrian Heath, fremstillet af snedkermester Søren Horn

Buddinge skole, arkitekter: Eva og Nils Koppel

Træprisen 1960

Den 19. november fik arkitekterne Eva og Nils Koppel overrakt den af Træbranchens Oplysningsråd indstiftede træpris på 10.000 kr.

Træprisen er en arkitekturpris – en anerkendelse af et målbevidst arbejde for at forene teknik og kunst.

Eva og Nils Koppel har i deres arbejder vist en forståelse for den moderne byggetekniks muligheder. Men samtidig er de ubestikkelige i deres kunstneriske krav til opgavens løsning.

I deres énfamiliehuse har de vist, hvor behersket og samtidig udtryksfuldt det moderne formsprog kan formuleres. Ved anvendelsen af materialer med en rig struktur – og i denne forbindelse tænker man ikke mindst på træet – har de tilført en disciplineret arkitektur frodighed og varme.

De to arkitekter har vist en udpræget interesse for anvendelse af træ som et arkitektonisk element i de fleste af deres arbejder. Det er vist endda dem, der først opdagede hvor smukt savskåret, uhøvlet træ kan anvendes i et interiør. I Buddinge skole, der er karakteristisk ved sine store og hele træk, er lofter i gange og klasseværelser udført af ru brædder. Og også i deres seneste arbejde, Byggecentrum, er træet anvendt med stor dekorativ virkning i samspillet med andre materialer.

Eva og Nils Koppel har i praktisk anvendelse lovprist træet langt bedre end det kan gøres i ord.

Buddinge skole blev Eva og Nils Koppels gennembrud. Og hvor megen vægt man end tillægger det, at vi har smukke énfamiliehuse her i landet, så er det dog langt vigtigere, at det offentlige byggeri er præget af kvalitet. Buddinge skole er hverdagskunst med ry langt udenfor landets grænser. Her møder børnene og de unge bygningskunsten, mens de er allermest åbne og bevidste i forholdet til det samfund, som de senere skal være med til at udvikle. Bevidst eller ubevidst – der kan i de unges sind indspilles en positiv eller negativ holdning til det intuitive i tilværelsen. Trods al vor teknik og elektronik kan vi ikke regne og konstruere os til en lykkeligere, en smukkere verden. Der vil altid være et valg, som kun kan baseres på fornemmelser, på intuitionen. Forståelsen af det kunstneriske der kan tilføres alt arbejde er desværre ikke så udbredt.

Mon ikke netop de smukke skoler vil få børnene til at forstå og respektere, at der ofres tid og kræfter på ting, hvis nytteværdi ikke kan måles og vejes.

At dansk skolebyggeri har så høj en arkitektonisk standard kan blive af stor betydning for kommende generationers interesse for bygningskunsten.

Eva og Nils Koppel er blandt dem, der har ydet mest på dette område. Og når netop de har fået opgaven at bygge den nye tekniske højskole, har man lov at møde med store forventninger. De unge, der vil få størst indflydelse på den tekniske og industrielle expansion her i landet, skal daglig færdes i de bygninger og det miljø Eva og Nils Koppel er i færd med at skabe.

Opgaven er blandt de største og mest komplicerede. Mange mennesker skal medvirke ved dens løsning. Arkitekterne vil ikke alene blive ansvarlige for resultatet.

De ingeniører, der selvfølgelig er med i et sådant arbejde, kan med en vis ret hævde, at byggeriet først og fremmest børe være teknisk fuldkomment. Men det er utvivlsomt vigtigere – langt mere inspirerende for de vordende ingeniører – at de dagligt er omgivet af god arkitektur, at de dagligt færdes i et udtryksfuldt og rigt miljø. Det af kunsten berigede vil bestå. Det, der alene er betinget af de aktuelle tekniske muligheder, vil være forældet imorgen.

Et af Poul Hansens egne arbejder, boligbebyggelse ved Virum Stationsvej, opført i 1949 og samme år præmieret af Lyngby-Tårbæk kommune

Poul Hansen

Vor amerikaniserede tilværelse er blevet hårdere for folk med ledelse og ansvar. Det er tragisk, at hverdagens voksende arbejdspres og evigt accellererende jag i stigende grad kræver sine ofre blandt folk, der kun lige har passeret middagshøjden. End mere tragisk, hvor dygtighed og fornem humanisme slår følge. Poul Hansen, souschefen på FDB's arkitektkontor, der nu er død 57 år gammel, var en sådan harmonisk dersonlighed.

Han var ikke bare knyttet til FDB's arkitektkontor – han var ét med det. M. K. Michaelsen startede ene mand i 1929, men allerede året efter sendte han bud efter Poul Hansen, hans arbejdsfælle fra C. Harilds tegnestue, og sammen har de stået for kontorets virksomhed og vækst. Michaelsen var skipper på skuden: entusiastisk, inciterende, stundom chokerende og altid med pionerånden brændende. Poul Hansen var næstkommanderende, maskinmester og ballast på båden: realistisk, roligt vurderende, systematisk og enormt tillidvækkende. Disse to mænds samarbejde var udtryk for en for kontoret sjælden lykkelig kombination af lederegenskaber. FDB's arkitektkontor har mistet meget mere end en medarbejder.

Fornyelsen af butikkerne var kontorets primære opgave, og Poul Hansens indsats lå næsten udelukkende på dette centrale felt. Den kom til at spænde fra de første spartanske og forsigtige ombygninger til de senere års super-markets, og han fulgte denne udvikling op med fast hånd. Hans indsigt, kunnen og erfaring var formidabel, hans klarhed og præcision uforlignelig. Den prægnans, der prægede hans egne tegninger, fulgte ham ved forhandlingsbordet. Og der skulle forhandles meget, før nye tider vandt indpas i brugsen. Naturen støttede hans skudsikre saglighed: overfor hans virile charme og musikalske stemme faldt selv de sejgeste jyder til føje.

Det kan være – og var sikkert også – en stærk belastning på én gang at skulle regere og resignere: han bar et vældigt ansvar, men forblev i følge sagens natur næstkommanderende. Han har nok følt det som en lykkelig udnyttelse af frivagten, da han i 1946 blev et skattet medlem af styrelsen og fik posten som kasserer i Akademisk Arkitektforening. I mands minde er han ikke blevet overgået på denne post. Han bragte orden i sagerne og forelagde dem med beundringsværdig stringens. For første gang forstod bestyrelse og medlemmer tallenes mystik og følte tryghed trods de stramme kår. Det var uretfærdigt og lidt bittert, at han ikke som kassemester fik lejlighed til at rykke over i det nydannede DAL's ledelse. Men han fik heldigvis andre betroede opgaver. Han var bl. a. medlem af A.A.'s standardiseringsudvalg og ved sin død var han leder af udvalget vedrørende generalbeskrivelsen. I bestyrelsen for Arkitekternes Typehuskontor og som medlem af Dansk Standardiseringsråd ydede han et meget værdsat arbejde.

Poul Hansen bar en enorm arbejdsbyrde, og han havde heldigvis mod på at bestille noget. Fritiden var sparsom, og kun i ganske særlige tilfælde påtog han sig private opgaver. Der er dog grund til at nævne den her gengivne boligbebyggelse i Virum. Netop fordi han mere end så mange andre havde specialiseret sig som arkitekt, følte han arbejdet med dette byggeri som et forfriskende frikvarter.

Men langt de fleste af sine ledige stunder ofrede han på organisationsarbejdet, hvortil han var så fremragende kvalificeret. Han var tillidsmand indenfor foreningen, om nogen var det, og arkitektstanden skylder ham taknemmelighed. Vi er mange, der skylder ham mere end det: han berigede samarbejdet med en karsk humor og en uopslidelig hjælpsomhed. Han åbnede kun varsomt for sit følsomme gemyt – *for* lidt, for det slider på det med for mange fortifikationer – men man er taknemmelig for de glimt, man fik af et både i bogstavelig og dybere forstand musikalsk sind.

Hans Erling Langkilde

Svømmende gulve skal kunne stå for hårde belastninger

Overbetonen hviler på en luftpude, forstærket af Pladebatt-s'ens mange stenuldsfibre. Alle lydbroer bør naturligvis undgåes.

Mange støjproblemer kunne undgåes, hvis gulvkonstruktionen blev udført med svømmende gulve. Derfor anvendes denne metode også så hyppigt i udlandet - og derfor er svømmende gulve også blevet stadig mere udbredt herhjemme. Belastningsevnen er imidlertid et af de primære krav til konstruktionen og i Danmark løses dette problem mest effektivt med Rockwool Pladebatts. På grund af sin stivhed modstår Pladebatts'en selv store belastninger og den herigennem opnåede tykkelsesnøjagtighed gør Pladebatts'en til det førende materiale til indstøbning i beton.

233

ROCKWOOL Pladebatts til svømmende gulve

A/S ROCKWOOL . CODANHUS . GL. KONGEVEJ 60 . KØBENHAVN V . CENTRAL 9575

stueetage, og genopbygningen kunne gennemføres relativt hurtigt.

Først i november 1945 kunne tilførslerne af råvarer og brændsel imidlertid sikres igen, således at driften kunne genoptages.

Korsør retur jorden rundt

I årene siden har glasværkets drift været præget af stadig fremgang. Årsproduktionen, som til at begynde med lå på 6.000–7.000 tons, er nu oppe på 14.000 tons, og ca. 3/4 af det danske forbrug dækkes af glas fremstillet på det danske glasværk.

Skønt den effektive produktionsperiode alle standsninger fraregnet kun har været godt 20 år, har den samlede produktion af dansk vinduesglas svaret til en glasflade på mere end 73 millioner kvadratmeter i 2 millimeters tykkelse. Udlagt i et 2 meter bredt glasbånd ville det på det nærmeste række fra Korsør til Korsør rundt om jorden.

Det store fabriksanlæg, der omfatter et bebygget areal på 13.000 m², med et samlet etageareal på ca. 26.000 m², er i teknisk henseende fuldt på højde med det bedste i udlandet, og det danske vinduesglas er trods anerkendt høj kvalitet særdeles konkurrencedygtigt i prismæssig henseende.

I glasovnen opretholdes til stadighed en temperatur på 1440 graders Celsius, og driften foregår uafbrudt dag og nat, sålænge ovnen kan holde. Efter en periode på ca. 40 måneder er det ildfaste materiale så stærkt tæret, at man må tømme ovnen og genopføre den, ligesom alt maskineri må gennemgå en omhyggelig reparation.

Særlige „dysser“, der fremstilles på værkets egne specialværksteder, anbringes i den flydende glasmasse og presser glasset op til et trækkemaskineri, hvorfra glaspladen efter afkøling føres lodret op til afskæring. Tykkelsen af det maskintrukne glas afhænger alene af den hastighed hvormed glasbåndet trækkes op, og de største ruder fra Korsør glasværk kan blive indtil 3 × 2 meter med en tykkelse på 6–7 millimeter.

De store færdige glasplader transporteres via et vaske- og skylleanlæg til lageret eller skæresalen, hvor de deles op i de størrelser, der skal bruges.

Korsør Glasværk beskæftiger nu ved 25 års jubilæet ca. 400 arbejdere og funktionærer. Aktiekapitalen, der oprindelig var på 2 mill. kr., er i tidens løb udvidet til 4 mill. kr., og i 1956 stiftedes et søsterselskab, Aktieselskabet Cudoglas, som i foråret 1957 gik i gang med en dansk produktion af isolationsruder efter tysk system.

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND
Bredgade 66, København K. Telefon Minerva *1290.

Spørgsmål og svar vedrørende den offentlige konkurrence om administrationsbygning i Farum

Spørgsmål 1):
Under programpunkterne 6–13 tales der om enheder der placeres i et lokale. Hvorledes skal dette forstås?

Svar:
Spørgsmålet skal forstås således, at der eventuelt kan indrettes ét stort lokale med plads til de under betegnelsen nævnte enheder. Man tænker sig, forsåvidt nødvendig lydisolering kan opnås, kontoret indrettet i lighed med hvad tilfældet er f. eks. i et banklokale. I dette store rum er der med plads til publikum adgang til forskellige skranker. Når denne indretningsform kunne tænkes, er det fordi man mener, at den nuværende bygning kun vil kunne rumme administrationen et kortere åremål. Man stræber derfor efter en vis bevægelighed til omflytning af afdelinger, idet man regner med, at man ved den endelige udbygning af kommunen, naturligt vil kunne opstille eventuelle nødvendige skillevægge i lokalerne.

Spørgsmål 2):
Redegørelse for fremtidige trafikforhold ifgl. byplanen i „Farum Hovedgade" udbedes.

Svar:
Hovedgaden tænkes fortsat præget af lokal trafik. Der søges oprettet diverse parkeringsarealer på passende steder.

Spørgsmål 3):
Progr.: „De på arealet værende bygninger forudsættes fjernet". Gælder det også matr. nr. 36 a og 55?

Svar:
Om fornødent og formentlig.

Spørgsmål 4):
Kan der bygges i skel mellem matr. nr. 16 f og matr. nr. 36 a og 55

Svar:
Nej.

Spørgsmål 5):
Progr.: „. . . lokalerne indrettes således, at de enkelte led i for valtningen kan udvides efter behov."
a. Det ønskes oplyst, hvorledes udvidelsen på ca. 1000 m² an tages at fordele sig mellem disse led?
b. Er der regnet kælderareal med i de nævnte 1000 m²?

Svar:
a. Kan ikke fordeles, da den fremtidige udvikling indenfor lov givningen er ubekendt.
b. ja.

Spørgsmål 6):
Vil projekter der ikke tager det ønskede hensyn til udvidelse kunne præmieres eller indkøbes?

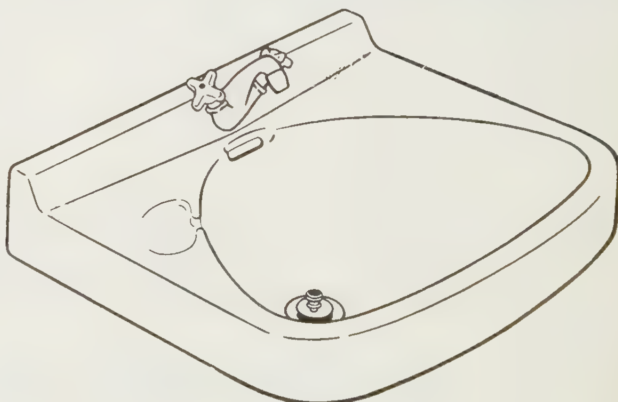
Svar:
Formentlig ikke, da ønsket specielt er nævnt i udbydelsen.

Spørgsmål 7):
Post 1.: Til hvem er de 2 tjenestemandspladser, og hvad er dere funktion?

Svar:
Kommuneingeniør og kontorchef.

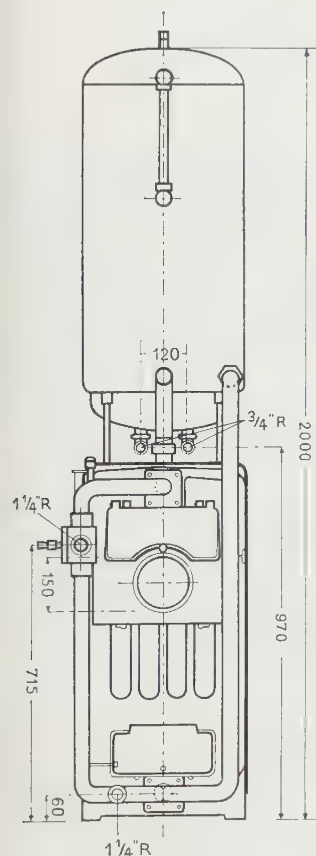
Spørgsmål 8):
Post 2.: Skal konferenceværelserne anvendes af andre end post 5 og 8 a?

Svar:
Fortrinsvis af post 5 og 8 a, – men dog yderligere efter behov

her er ideal-kedlen til villaer eetplanshuse parcelhuse og rækkehuse

RIO F Unit til koks og RIO F/O Unit til olie

løser effektivt både varme- og varmtvandsproblemer året rundt – og fylder mindre end De tror muligt.

RIO F Unit og F/O Unit er støbejernskedler med påbygget kombineret 100 liter varmtvandsbeholder og ekspansionsbeholder.

Denne kompakte moderne konstruktion og smukke formgivning bevirker, at kedlen kan installeres overalt – selv i køkken eller hobbyrum.

RIO kedlen er en gennemforbrændingskedel med enkelt vandfyldt røgslag, svære vandkølede riste og støbejernselementer. Den er samlet med glatte koniske niplor af heltrukne stålrør og prøvet med 6 atm. tryk. Reguleringsklap for forbrændingsluft og trækregulatoren sidder beskyttet på kedlens bagside. Kedeltermometer, overtryksklap og trækregulator er standardudstyr, sidstnævnte dog kun til koksfyrede kedler. Kedeltermometeret er et skivetermometer, der er smukt forsænket i kedlens forside. Aske- og fyrlåge er emailleret i slagfast og varmebestandig emaille.

RIO kedel-Unit er forsynet med shuntventil, der gør det muligt at holde en høj kedeltemperatur og tilsvarende høj temperatur på varmtvandsbeholderen, og den til enhver tid ønskede lavere temperatur på anlægsvandet til radiatorerne.

Desuden har shuntventilen den fordel, at man om sommeren helt kan spærre for anlægsvandet til radiatorerne, og kun opvarme varmtvandsbeholderen.

Nem at opstille – hvor som helst – driftsikker og pålidelig. Med smukke moderne linier er RIO F Unit eller RIO F/O Unit simpelthen den bedste kedel, De kan få! Ring eller skriv efter alle oplysninger til

A/S RIBE JERNSTØBERI RIBE
TLF. 261*

Spørgsmål 9):
Progr. post 5.: efterfølgende større kontorenhed. „Hvilken a kontorenhederne“?
Svar:
Økonomisk forvaltning.

Spørgsmål 10):
Post 6 og 7: „Hvad menes der med „Placeres som enhed i størr kontorafdeling“?“
Svar:
se besvarelsen af spørgsmål 1.

Spørgsmål 11):
Post 8–13.
a. Skal skattevæsen og socialvæsen samles i *ét* lokale? Hvorlede kan det stemme overens med kravet om diskret behandling a socialkontorets publikum?
b. Er det meningen at ledere, udvalgsformand, arkivrum, samtale rum og venterum skal være i samme lokale som ekspeditionerne?
c. Konkurrenceudskriveren har øjensynlig en bestemt opfattelse af post 6–13, som ikke klart fremgår af programmet. Denne opfattelse ønskes uddybet og præciseret.
Svar:
a. Der er i betingelserne anført at diskret behandling af socialkontorets publikum skal respekteres. – Løsningen af opgaven må ligge i konkurrencen.
b. Nej. Der tænkes placering af de nævnte i egne kontorer med direkte adgang til den store kontorenhed.
c. Besvaret i spørgsmål 1.

Spørgsmål 12):
Post 14. Er „post 5“ også chef for post 14?
Svar:
post 14: nej.

Ledige FN-ekspertstillinger

Regeringsudvalget for teknisk bistand, Udenrigsministeriet, har udsendt meddelelse om følgende fire ledige ekspertstillinger under De Forenede Nationers udvidede program for teknisk bistand til udviklingslandene. Nærmere oplysninger samt særlige ansøgningsformularer vil kunne fås ved henvendelse til Sekretariatet for Regeringsudvalget for teknisk bistand, Udenrigsministeriet, Christiansborg, tlf. Central 825. Henvendelse må ske omgående.

Request from the Governments of a Number of African Countries and Territories

Job Description AFR - 63 A

Post Title: Architect or Engineer for Self-Help Housing Programme.
Duration: Fifteen months.
Date required: As soon as possible after 1. January 1961.
Duty Station: Addis Ababa; visits to other countries and territories in Africa.
Duties: a) In cooperation with the Ethio-Swedish Building College and with housing and building centres in the countries visited, the expert is expected to survey and evaluate:

1. The application of self-help, mutual aid and other methods of cooperation in rural and urban housing projects and related community facilities;
2. The techniques used and problems and difficulties encountered in the execution of rural and urban housing projects;
3. The adequacy of building techniques and suitability of village planning methods applied;
4. The role of community development methods in the improvement and maintenance of rural housing, village planning and related community facilities;

(*fortsættes side A 998*)

Mørtelen bli'r mer' omgængelig, når den får lidt SPRIT -

Een liter denatureret sprit pr. hl mørtel sikrer indtil ÷ 5° C., og sprittens beskyttende egenskaber er af så lang varighed, at frostskader undgås

SPRIT **sparer tildækning helt eller delvis samt opvarmning.**

SPRIT **virker ikke tærende på indstøbte jerndele.**

SPRIT **beskytter uden at give anledning til udblomstringer.**

SPRIT **er dansk og kan købes overalt.**

For en ringe meromkostning i forhold til de øvrige byggeudgifter hjælper spritten med til at bringe vinterbyggeriet over det døde punkt

Brug SPRIT

AKTIESELSKABET
DE DANSKE SPRITFABRIKKER

Durisol tagelementer fremstilles nu i bredder indtil 150 cm
Durisol industritage giver Dem god varmeisolering og fine akustiske forhold

Durisolfabrikken
NØRRESUNDBY,

Vi præsenterer den nye

»PETIT« OPEN-END vaskemaskine

med tromle og yderbeholder af
rustfri stålplade!

Uovertruffen vaskeevne og kvalitet
Halvautomatisk og driftsikker
Stor afløbsventil (2'' RG) for hurtig tømning
Lyd- og varmeisoleret
Skal ikke smøres

Den ideelle maskine til vaskerier i ejendomme og private husholdninger m. m.

Leverandør til Det kgl. danske hof
Aktieselskabet
Georg E. Mathiasen

Se HFB side 660

VORDINGBORGGADE 12 KØBENHAVN Ø TELF. CENTRAL 9043

HÅNDVASKE

I MODERNE LINIER

fremstillet af VITREOUS CHINA

BP 5495 V

Størrelse B 630×500 mm . . kr. **51.50**
Størrelse C 560×470 - . kr. **39.75**
excl. armatur

Rabat: Varegruppe F

ITALIENSK
FORMGIVNING

Bang & Pingel A/S

KØBENHAVN ÅRHUS

5. The role of health agencies in providing essential community facilities for the improvement of health and sanitary conditions in self-help housing;
6. The utilization of local agricultural and forest resources available for building materials including the use of agricultural waste products;
7. The role of education agencies in the construction and improvement of primary schools in providing community facilities in self-help housing programmes;
8. Methods and practices adopted and proven effective in furthering collaboration between agencies responsible for housing and those responsible for community development;
9. The utilization of local surplus labour in projects;
10. The nature of technical supervision, costs, financial and other aids required;
11. The role of self-help, mutual aid and cooperative housing in national housing policy and programmes;
12. The contribution of self-help housing programmes to economic, social and cultural development of the country;
13. The extent to which public and private agencies can assist or encourage self-help housing efforts; and
14. The organization and public administration aspects of such programmes including the pattern of national and local organizations for their planning and execution.

b) To prepare reports along the lines indicated above for each of the countries visited, and a comprehensive report which will be considered at a *Workshop* on social, administrative, financial and technical aspects of improving rural housing and providing community facilities within community development programmes in Africa, which is to be held in the latter part of 1961.

Qualifications: Architect or engineer with wide experience in aided self-help and self-help housing programmes in urban and rural areas. Experience in the technical aspects of building and building materials as well as in the application of community development methods. Experience in such programmes in Africa or in similar less-developed areas essential.

Languages: English.

Nominations should be submitted before 16. December 1960.

Request from the Government of Nigeria

Job description Nig - 63 A

Post Title: Town Planning.

Duration: Four months.

Date required: As soon as possible after 1. January 1961.

Duty Station: Ibadan, Western Region, Nigeria.

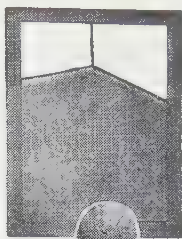
Duties: In consultation with the Government authorities concerned the expert is expected to:

a) review the curriculum of the Town Planning School of Ibadan and evaluate the teaching and other facilities available in the School;
b) develop a suitable curriculum for the teaching of town and regional planning to meet the present and future demands for local personnel trained in this subject;
c) advise on the measures that should be taken to re-organize the existing Town Planning School to make it an efficient institution for training in modern techniques of town and regional planning;
d) organize short orientation and refresher courses for officials of the Government services operating at the local level and for such groups as community development assistants, village welfare workers, etc., in order that they might acquire a basic knowledge in town and regional planning to assist the Government with the implementation of its development programmes;

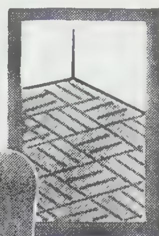
EN HJÆLPENDE HÅND I BYGGERIET

Y-P LAK forhindrer misfarvning af imprægneret træ.

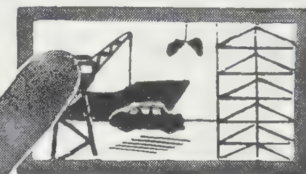

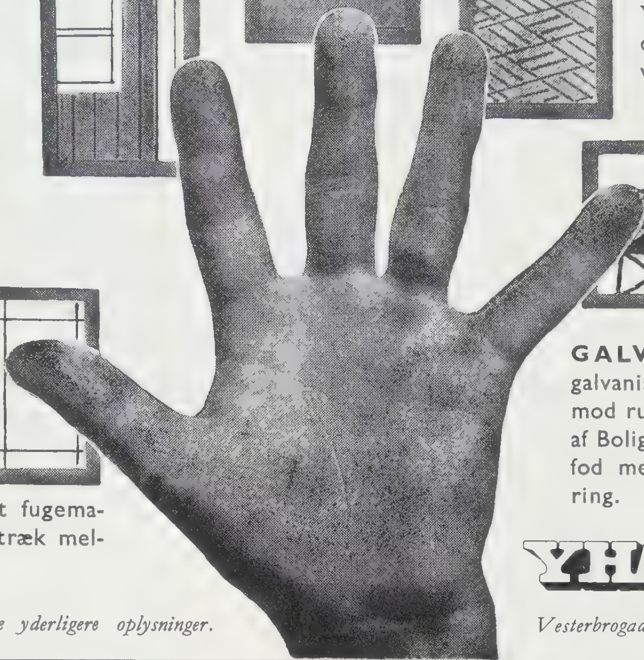

ALIFA D. B. plastic opløsning gør betongulve støvfri og beskytter mod nedtrængen af misfarvende vædsker.

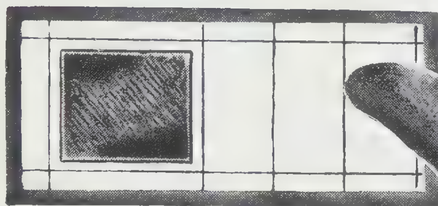

YTONIT plasticlak til alle træ- og korkgulve er slidstærkt og lysægte, YTONIT-behandlede gulve kan både vaskes og bones.

GALVAFROID koldgalvanisering sikrer 100% mod rust og er godkendt af Boligministeriet på lige fod med varm-galvanisering.

SECOMATIC vejrbestandigt fugemateriale tætter mod væde og træk mellem arbejdende bygningsdele.

YHANCO A/S

Ring eller skriv venligst efter alle yderligere oplysninger.

Vesterbrogade 6 D, V. Mi. 3131.

Variationen De har ventet på

philippinske mahogni gulve

Dette gulv er af philippinsk mahogni.

Philippinsk mahogni er ideel til gulve. Denne hårde tropiske træsort arbejder ikke, kan lægges med tætte fuger – og bevare dem – er slidstærkt, let at vedligeholde, og så er det smukt.

Nedlægningen sker som for andre bræddegulve*) kort sagt: philippinsk mahogni er den variation i trægulve, De har ventet på. Phillippinsk mahogni er iøvrigt også velegnet til lofter og til vægge – udvendig som indvendig.

Hovedforhandler for Danmark:

Philippinsk mahogni er *ikke dyrere* end f. eks. ask og eg! Og i forhold til bøg vil merudgiften til et almindeligt eenfamiliehus kun andrage en bagatel sammenlignet med den forhøjede salgsværdi, huset opnår.

Kan leveres gennem førende trælast- og bygningsmaterialeforhandlere.

**) Philippinsk mahogni leveres i dimensionen 1 × 4" og i længder på 6 – 7 og 8'. Da brædderne er notet i enderne, er der ingen spild ved lægningen. Brædderne er knastfri og leveres kun i en sortering.*

KTH KØBENHAVNS NY TØMMER-HANDEL A/S

LYGTEN 10 - KØBENHAVN NV - ÆGIR 7091

e) draw up a fellowship programme for the training abroad of local personnel in selected subjects to fill teaching posts in the Town Planning School and selecting suitable candidates for these fellowships.

Qualifications: Good professional training and background in physical planning and wide experience in teaching town and regional planning and in the organization and administration of institutions teaching this subject.

Languages: English.

Nominations should be submitted before 9. December 1960.

Request from the Government of Afghanistan

Job description AFG - 64 A

Post Title: Rural Housing Adviser.

Duration: One year with possible extension.

When required: As soon as possible after 1. January 1961.

Duty Station: Kabul.

Duties: The expert is expected to serve as a member of the UN Community Development Team in advising and assisting the leader of the team and appropriate Government authorities in demonstration and extending improved techniques in rural housing in the community development projects. His duties will, in the main, comprise assisting the national staff in:

a) surveying existing housing conditions, community facilities and the resources available within the community development projects for the betterment of existing conditions through village planning;
b) preparing in cooperation with other experts working with the Rural Development Department plans for village improvement including housing, community services, public buildings, recreation grounds, etc., with due regard to health, educational and other social aspects, and formulating programmes of action for the implementation of these plans in selected villages in each community development project area;
c) implementing this programme with special emphasis on the training of inhabitants in the use of low cost local building materials for the construction of dwellings and community facilities by "aided self-help" method;
d) training, directing and supervising field staff during each of the three phases indicated above, and conducting courses at the training centre insofar as is necessary;
c) designing the required buildings at the project headquarters and directing the construction of any such building selected for demonstration purposes;
f) performing other duties as requested by the leader of the team in relation to rural housing and village planning programmes.

Qualifications: Degree in engineering or architecture with considerable and successful experience in (i) low cost housing (ii) the adaptability of locally available materials for house construction and (iii) the development of simple lay-outs based on the use of these materials. Understanding and experience of community organisations are necessary.

Languages: English necessary, Persian useful.

Nominations should be submitted before 9. December 1960.

Request from the Government of Chile

Job Description CHI - 63 - D

Post title: Physical Planning Advisor (Housing, Building and Planning.

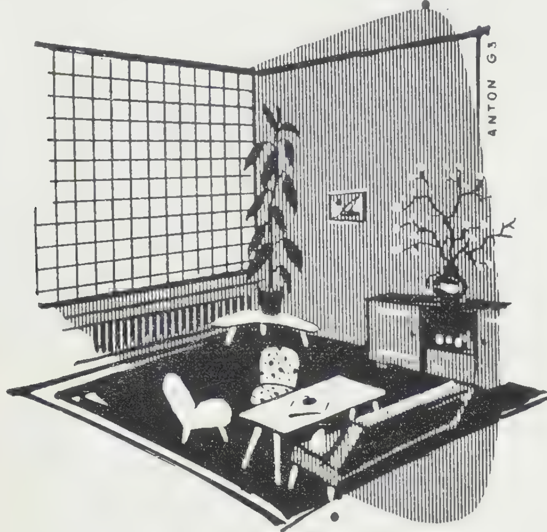
Duration: Six months.

Date required: As soon as possible after 1. March 1961.

Duty station: Santiago.

GLASVÆGGE

får stuen til at virke større. De er allerede nu uløseligt forbundet med den nyere arkitektur med dens stræben efter harmoni i form og funktion.

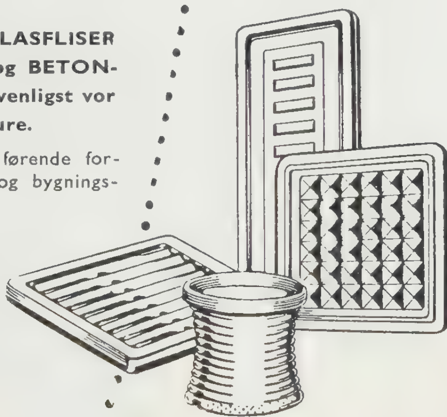

Overbevisende egenskaber

har ved rationelt byggeri gjort glasfliserne uundværlige. De er usædvanligt stærke overfor tryk, lysgennemtrængelige og hygiejniske. Samtidig virker dette byggeelement meget dekorativt, forhindrer uønsket gennemsigtighed og gør det således muligt at skabe et moderne rum, der er behageligt at bo i.

VI LEVERER GLASFLISER PROFILGLAS og BETON-GLAS. Forlang venligst vor udførlige brochure.

Fås hos landets førende forhandlere af glas og bygningsartikler.

A/S C. LANGBALLE & SØN

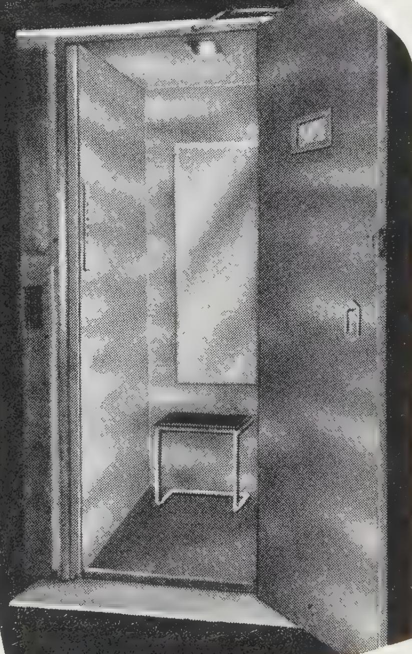
Store Torv 9 . Århus . Tlf. (061) 2 30 55

ELEVATORER

VARE- OG PERSON

LØBEKRANER
JERNKONSTRUKTIONER
BEHOLDERE
KRANER

AARHUS FLYDEDOK OG MASKINKOMPAGNI A/S

TOLDBODGADE 22, AARHUS.
TELEFON 3 40 00 ORDRUP *4616
Telegram-adr.: FLYDEDOKKEN. TELEX 4262

Duties: The expert is expected to collaborate with the Facult of Economic Sciences, Centre for Economic Planning in th following:

1. Determining the programme and curriculum for an orien tation course in physical planning at the Centre.
2. Teaching regional planning to the students of the Centre organising seminars, round table discussions and simila projects on regional planning, including such projects fo the benefit of the Latin American countries which may b organized with the assistance of the United Nations o under other international or bilateral arrangements.
3. Co-ordinating the training programme with the needs o CORFO and the Ministry of Public Works, as well as t co-operate with them as may be required in the regiona planning schemes or other related undertakings.

Qualifications: Adequate academic training and broad experienc in physical and regional planning as well as physical plannin at the municipal and national levels. Experience in teachin and in-service training programmes.

Languages: English. Spanish highly desirable.

Nominations should be submitted before 23. December 1960.

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND
Bredgade 66, København K
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Agertoft, Kai, *bolig* uændret *tegnestue* (Jørgen Juul Møller og Kai Agertoft) fra Gl. Strand 52, K, til H.C.Andersens Boulevard 49, V, *tlf.* uændret.

Besiakow, Salli, *bolig* uændret, *tegnestue* fra Ved Bellahøj 6, Brønshøj til St. Møllevej 2, S, *ny tlf.* Am. 3171.

Christiansen, Arne, *bolig* fra Søborg Parkallé 212, Søborg til Skogsvägen 27, Lännersta, Värmdö, Sverige.

Christiansen, Helge Jerichau, *bolig* uændret, *tegnestue* fra Rosengården 6, K til Gl. Kongevej 86 A, V, *ny tlf.* Hi. 4214 og Hi. 4205.

Davidsen, Hans Zacho, *bolig* fra Toftebæksvej 49, Lyngby til Ejlstrup pr. Helsinge, *ny tlf.* Helsinge 478.

Glarborg, Per Vagn, *bolig* fra 4703 Perlita Str. New Orleans, La. U.S.A. til 1417 Westgate Ave., West Los Angeles, California, U.S.A.

Hansen, Hans Munk, *bolig* fra Sophus Bauditzvej 9, Charlottenlund til Langengen 11, Søborg, *ny tlf.* Søborg 54.

Hemmeth, Ole, *bolig* uændret Mikkel Bryggersgade 5, K, *tegnestue* fra Mikkel Bryggersgade 5, K til Sct. Jørgensbjerg 28, Kalundborg, *ny tlf.* Kalundborg 1920.

Jensen, Bo, *bolig* uændret, *tegnestue* fra Nybrogade 16, K til Kronprinsessegade 20, 3., K, *ny tlf.* Mi. 8710.

Møller, Jørgen Juul, *bolig* uændret, *tegnestue* (Jørgen Juul Møller og Kai Agertoft) fra Gl. Strand 52, K til H.C.Andersens Boulevard 49, V, *tl*
uændret.

Nielsen, Olaf Skipper, *bolig* fr
Kongensgade 89, Esbjerg t
c/o MacDonald, Wagner an
Priddle, 9, Young Street, Syd
ney N.S.W., Australia.

Pind, Tage, *bolig* fra Riddar
gatan 42, Stockholm, Sverig
til Jul. Valentinersvej 9, 4., F
ny tlf. Go. 450 y.

Poulsen, Erik Schytt, *bolig* fr
c/o Hedquist, Arsenalgatan 4
Stockholm til c/o dir. Schyt
Poulsen, Godthåbsvej 140, F
pr. 1.1.1961.

Rasmussen, Ole Mindedal, *bo*
lig fra Kvarnbergsvägen 4 E
Falun, Sverige til Kungsgårds
vägen 14, Falun, Sverige.

Stærmose, Jørgen, *bolig* uæn
dret, tegnestue fra Gravene 8
Odense til Benediktsgade 46
Odense, *ny tlf.* 11 59 11.

Askov-Jensen, Jens, *bolig* fr
Stolpehøj 118, Gentofte ti
Nørrevang 27, Birkerød, *n*
tlf. 81 36 35.

Boldsen, Jørgen, *bolig* fra Sund
vænget 41, Hellerup til Belle
vuekrogen 16, Klampenborg
ny tegnestue Rosenvænget
Hovedvej 6, Ø., *tlf.* Tri
1901, *ny tlf.* Hellerup 5560

Hansen, Carl Evald, *bolig* fr
Ejvindsvej 33, Charlotten
lund til Moltrupvej 55, Had
erslev.

eratkort til nr. 23 og 24

323.329:72
338.5

' MED USKARP INDSTILLING

enne ledende artikel beskæftiger man sig med arkitektens og bygherrens ansvar ved pro-
eringen og især ved forudberegning af byggesummen.

Arkitekten nr. 23/1960 side 389

711.424

EN GAMLE BYDEL I TÓRSHAVN

arkitekt Curt von Jessen, M.A.A.

enne artikel gives en kort historisk oversigt over Torshavns udvikling. Artiklen illustre-
dels med gengivelser af gamle kort og prospekter samt af opmålingstegninger udført af
hold studerende fra Kunstakademiets arkitektskole.
re af disse tegninger vises i farver.

Arkitekten nr. 23/1960 side 390

711.4:72

JNSTAKADEMIETS STUDIER AF BYER OG
YGNINGSKUNST PÅ DE DANSK-VESTINDISKE ØER

at tilrettelægge Kunstakademiets arkitektskoles studietur til de Dansk-Vestindiske øer
mmeren 1961 har et hold lærere været på en tur til øerne.
itekterne Peter Bredsdorff, H. H. Engqvist, Bo Jein og Kjeld de Fine Licht skriver her
forholdene på øerne og gør kort rede for det foreløbige arbejdsprogram.

Arkitekten nr. 24/1960 side 405

Happe, Lars, *bolig* fra Rosenvængets Hovedvej 31, Ø. til Rathsachsvej 4, 3. th., V.
Pallisgaard, Alex, *bolig* fra 10948 Santa Monica B. L. V. D., Los Angeles 25, Calif., U.S.A. til c/o arkitekterne Frey & Cambers, 879 N. Palm Canyon Dr. Palm Springs, Calif., U.S.A.
Prytz, Eiler, *bolig* fra Hoffsveien 18, Skøyen, Oslo, Norge til Hoff Terrasse 6, Skøyen, Oslo, Norge.

Meddelelser fra
AKADEMISK ARKITEKTFORENING
Bredgade 66, København K
Telefon *Minerva 1290

Nye medlemmer

Nørholm, Palle, *bolig* Grenhusene 41, Hvidovre, *tlf.* 78 28 19.
Park, Lis, *bolig* H. C. Ørstedsvej 59, 3., V. *tlf.* No 5753.

KØB OG SALG

Arkitektur nr. 5/58 og 1/59 samt BYPLAN nr. 35 efterlyses. Dusør kan forventes. *Per Gjerding*, Strandgade 36 A, K. Tlf. AM. 1935.

STILLING SØGES

Kontordame med 2 års tegnestuepraksis søger stilling pr. 1. dec. Billet mrk. 1012 til *Arkitekten*, Nyhavn 43, K.

H3. ER – soldat, ønsker aftenarb. *Gustav Hansen*, Vasbygade 2, SV.

STILLING TILBYDES

Arkitekt søges til projektering af boligbyggeri m.m. *Tage Nielsen*, Hyskenstræde 10. K. PA. 9080.

Til arbejdet med kondemneringer og udarbejdelse af saneringsplaner efter de nye love, nr. 185 og 184 af 5. juni 1959, om boligtilsyn og sanering af usunde bydele, søges 1 arkitekt. Løn efter overenskomst af 3. juli mellem Københavns magistrat og Danske Arkitekters Landsforbund. Nærmere oplysninger kan fås ved henvendelse til arkitekt *Troels Smith*, Boligkommissionens sekretariats arkitektkontor, Stormgade 20, 3die sal th., telefon By 8961.

Arkitekt. civil- eller teknikumingeniør med interesse for byplanarbejde søges til afvekslende opgaver, herunder udarbejdelse af byudviklingsplan for Kalundborg-området. Tiltrædelse ønskes snarest muligt. Aflønning efter vedkommende organisations overenskomst. Ansøgning, bilagt eventuelle anbefalinger, bedest sendt inden den 3/12 1960 til *Amtsvejinspektøren i Holbæk.*

Møbelarkitekt, gerne med håndværkeruddannelse, søges. *E. Wemmelund,* arkitekt M.A.A., Amagertorv 2, K. C. 1790 – Palæ 2290.

Arkitekt og havearkitekt søges til bebyggelsesplan, terrainudformning, townscape og beplantning ved Danmarks tekniske højskole, Lundtofte, Albertslund og Lindø m. m. *Ole Nørgård,* Mitchellsstræde 30, Gentofte 2812 og 4272.

Arkitekt. Yngre arkitekt eller bygningskonstruktør søges snarest til interessante opgaver, boligbyggeri. industri- og institutionsbyggeri. Selvstændige og gode arbejdsforhold. *Ole P. Hansen,* arkitekt M.A.A. Sandvejsbanken 6, Korsør. Telf. 985.

Arkitektmedarbejder søges for tiltrædelse snarest muligt. *Halldor Gunnløgsson & Jørn Nielsen,* arkitekter M.A.A., Nyhavn 43, K. Telf. Telf. BY. 5106.

Arkitekt med afgang fra Akademiet kan få alsidigt arbejde på min tegnestue under behagelige arbejdsvilkår. *N. Blinkenberg,* M.A.A., Brødregade 15, Randers, tlf. 671 – 672.

Arkitekturmodeller
Holger Sylvest Hansen
Tlf. Birkerød 2387

Tegnestueservice for arkitekter. *H. Nannestad,* arkitekt M.A.A. Telefon 95 05 06

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania,** Minerva 428.

Lewis Mumford om parkpolitik

I „Havekunst“ nr. 5-1960 har professor C. Th. Sørensen skrevet om havearkitekternes kongres i Amsterdam i juni i år. Blandt foredragsholderne var også Lewis Mumford. C. Th. Sørensens referat af Mumfords foredrag bringes her med forfatterens tilladelse:

Næste taler var Lewis Mumford. Hans emne var *havekunst i relation til byplanlægning*, grønne områders sociale betydning for bybefolkningen, parkpolitik, fristes jeg til at sige. Mon ikke det mest værdifulde bidrag?

De indledende afsnit var lidt almindelige betragtninger over, hvad byernes parker var og er, og han gør opmærksom på tre faktorer, der er kommet til i det sidste århundrede. Først de hurtige befordrings- og kommunikationsmidler, for det andet den eksplosive udvikling i forstæderne og for det tredie den almindelige forkortning af arbejdstiden og samtidig dermed en forskydning af beskæftigelsen fra industri til fri erhverv og arbejde i offentlige institutioner.

Skal vi løse disse nye problemer, da må vort mål for menneskets boligform tage et andet sigte. Ebenezer Howard's drøm om havebyen kan måske materialiseres i en havecivilisation. De sidste generationers planlæggende arbejde har kun i ringe grad forudset udviklingen, det er foregået under en mærkværdig tvangsforestilling om, at det første er at tjene maskinen mere end at opfylde menneskelige fornødenheder. Arbejder vi ikke efter nye ideer, finder nye veje, så vil de stadigt voksende forstadsområder undergrave og ødelægge vore historiske byer og det naturlige landskab. Der bliver længere og længere til attraktive udflugtsmål, men de mange biler gør også, at byernes store, landskabelige parker ligger tomme, medens alle i weekenden farer til fjerntliggende, ofte mindre attraktive udflugtsmål, der tilmed bliver så overfyldte, at den rekreative værdi er ødelagt.

Vi overvurderer bevægeligheden og undervurderer boligområdet, eller rettere dyrker det ikke nok eller godt nok. Mumford mener, at ordene park og fælled (field) har fået en ny betydning. Ved park forstås nu en asfaltørken til at anbringe biler på, og fælled er ofte en anden art kunstig ørken, et ufrugtbart område med betonbaner, fyldt af larm fra startende og landende flyvemaskiner. Fra sådanne parker og fælleder flyder betonbånd ud over landet, alene med det formål at afkorte rejsetiden mellem rejsemål, og for dette bringes ethvert offer af skønhedsværdier eller sociale muligheder. Fortsættes denne udvikling, får vi en almindelig udørk, et slags månelandskab, hvor en menneskelig tilværelse er umulig.

Men vi kan ikke bedre dette blot ved en kvantitativ udvidelse af vore parkområder, kun en helt ændret livsopfattelse gør det muligt at skabe frie områder, som helt opfylder nye sociale funktioner.

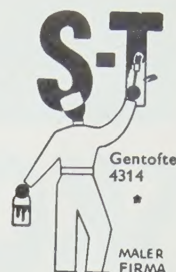
Hertil må man tænke sig meget store områder, landskabsparker og naturreservater slår slet ikke til, det skal være selve landet, med landbrug, haver og skove,

Malerfirmaet
PETERSEN & ANDERSEN
GRUNDLAGT 1896 · INDEHAVER SVEN-ERIK RUFF
H. C. ØRSTEDSVEJ 22 B · CENTRAL 2365
KØBENHAVN V

H. H. BLÜCHER & SØN
SMEDEMESTRE
RENTEMESTERVEJ 25
Telefon C. 3143

Jernbeton
RASMUS SØRENSEN
Murermester og Entreprenør
ROSKILDE TELF. 550

STENSLER THOMSEN's Eftf.
J. VENDELBO JENSEN

F. Friedmann & Søn
v/ HARALD FRIEDMANN

Malerfirma

NYTORV 11
Telefon Minerva 1760

CHR. E. CHRISTENSEN
Tømrermester og Entreprenør . Autoriseret Kloakmester
Alt Bygnings-, Entreprenør- og Jernbetonarbejde
Maltevangen 12 . Gentofte . Telf. Ordrup 4473

Firmaet
P. J. STORM
TØMRERMESTRE
Tesdorpfsvej 44
Central 5172
Se HFB side 52

Nybygninger
Akustisk regulering
Inventar til fabriker
og en gros virksomheder
Radiomaster
Opstilling til jernbeton

Hjalmar Bald
Tømrermester
Fælledvej 6
Tlf. 9677

Aktieselskabet
SILVAN
Maskinsnedkeri
og
Trælasthandel
Vagtelv. 21
København F
Telefon: *1978

Frederik Mylting
Tranegårdsvej 72 - Helrup 2799
MURERARBEJDE - JERNBETON

Tømrerfirmaet
Th. P. Stillinge & Co. A/S
Sejrøgade 11 . Rybang 1225
Anbefaler sig med udførelsen af tømmerarbejde
Alt bygningsarbejde overtages i entreprise

Efter Deres Tegning
udfører vi Støbninger i ethvert Metal
Bogstaver leverer vi i alle Størrelser og Stilarter
Lauritz Rasmussen
Kgl. Hof-Broncestøber
Rådmandsgade 16 Tlf. C 5762

GOTH. 9212
GOTH. 2441
HOVERBY
Malerfirma

ALLEGADE 23

I/S KLEINSMEDEN
v/ Holger Petersen
Marienborgallé 69-71 . Telefon Søborg 2383

E. PIHL MORTENSEN
TØMRERMESTER
MARSALAVEJ 15, KØBENHAVN S
TELEFON: AMAGER 6811

A/S E. NIELSEN
mekaniske stenhuggeri
grundl. 1797

Tlf. Central 3006 - 8506
ALDERSROGADE

med industri o. a., et levende land, som fortsat skal være levende. Det må forhindres, at bymæssige enheder vokser sammen i dette land. Ved love og god planlægning sikres områdets fortsatte udnyttelse, og veje og udflugtsmål lægges således, at man får den størst mulige spredning af de besøgende fra byerne. Mumford fremhæver gode eksempler fra Stockholm.

Som en enkelthed fremhæves fodstier; i Holland og England har man mange eksempler, det hegnede sti område er f. eks. 7 m, man går op til 17 m, hvor det er nødvendigt for at hindre skade på dyrkede marker (Vi har et fint eksempel i de grønne stier i Københavnsegnen).

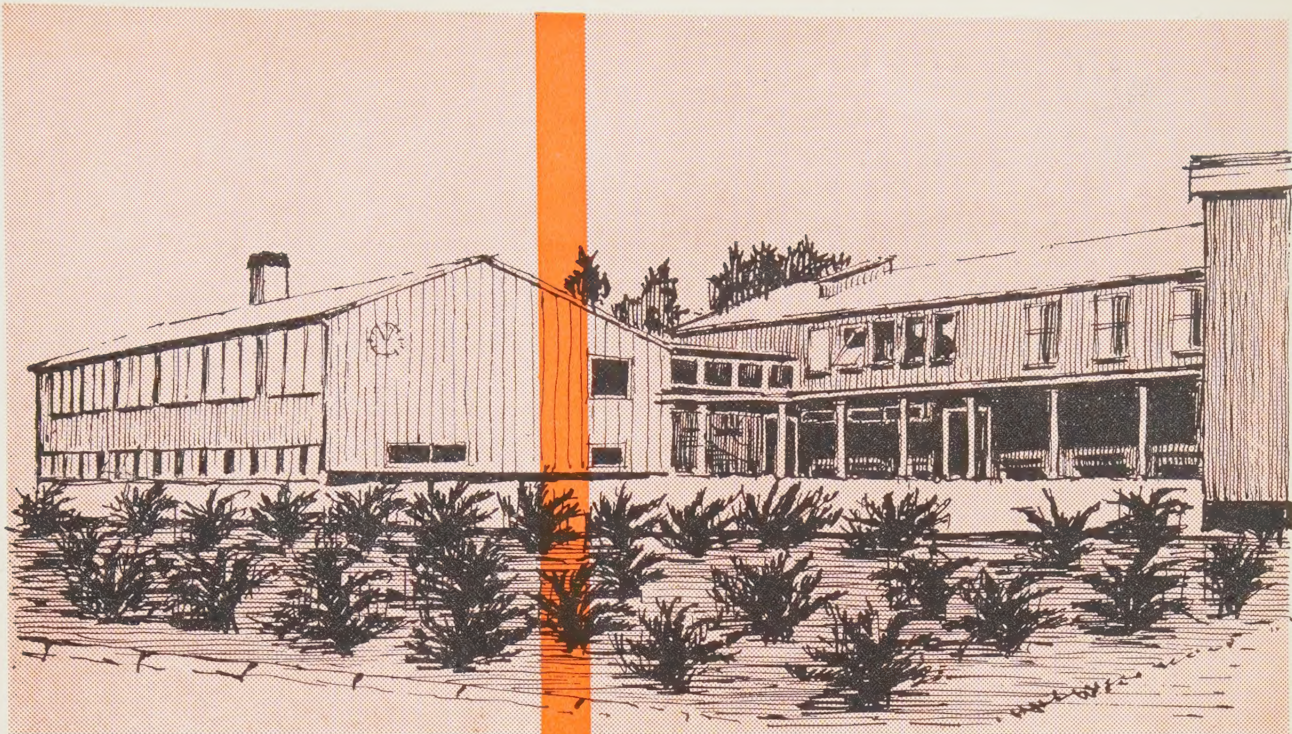
Mumford finder det tåbeligt altid at bygge veje som i første række muliggør hurtigkørsel. Fart er en vulgær erstatning for liv. Byg veje til langsom kørsel i smukke områder, veje, som giver skønhedsindtryk, afspænding og oplevelser. Han nævner Taconic Parkway i New York State som et eksempel.

Mumford lægger med rette et godt ord ind for den, som søger ensomhed, der må også være plads til disse medmennesker.

Han ser ikke nogensomhelst forskel på problemerne i en storstad, en provinsby eller forstæder. Men det er dårlig planlægning kun at regne med een art rekreationsmulighed, det er ganske afgørende, at der er mange muligheder, mange former, ellers bliver vore grønne områder efterhånden så standardiserede og så ensformige som vore store flyvepladser. Vi må bevare alt værdifuldt og særegent, her en slynget å, der en betagende udsigt, videre en historisk landsby med en god kro, og bevare det, inden autoveje og parkeringspladser har ødelagt værdierne.

Der er to vigtige, meget forskellige opgaver m. h. t. byerne. Den ene er at gøre virkelige havebyer ud af forstæderne, sovebyerne, søge at holde liv i lokale industrier og forretninger, søge at få en mere differentieret befolkning i disse. Den anden er at formindske trængslen i de gamle byer. Også her må vi arbejde med nye former, sætte os det mål at forene forstadens biologiske fortrin og bykernens sociale værdier. Mange amerikanske og europæiske forstæder er så udbredte, at de frie områder mere er en byrde end en værdi. Kvaliteten, tiltrækning og placering betyder langt mere end den blotte kvantitet. Fly gamle former, standardformer og clicheer, vær åben for eksperimenter og dristige forslag. I udformningen af det grønne bør hver by præstere noget særligt, også fordi forholdene er så forskellige og må være delvis afgørende.

Mumford sluttede med at referere, hvad han havde sagt om den sociale – samfundsmæssige – funktion af friarealerne. Som Udflugtsmål i weekenden må vi indrette store landområder som en ny parkform med mange tillokkende mål, således at den nu så almindelige trængsel formindskes eller forsvinder helt. I dagliglivet må det samme gælde såvel for overfyldte byer som for de udflydende forstæder, de første må udtyndes af sundhedsmæssige grunde og for at byde en bedre livsform, medens de sidste må formes mere koncentrerede og i rigere mønstre.

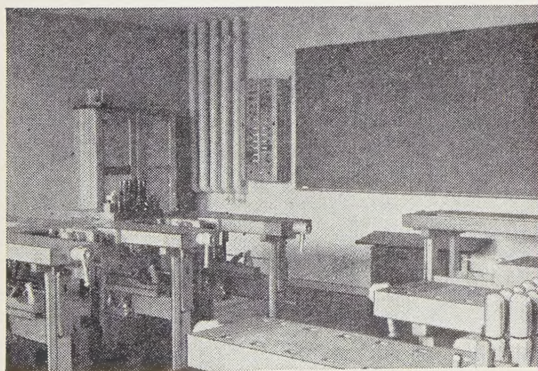

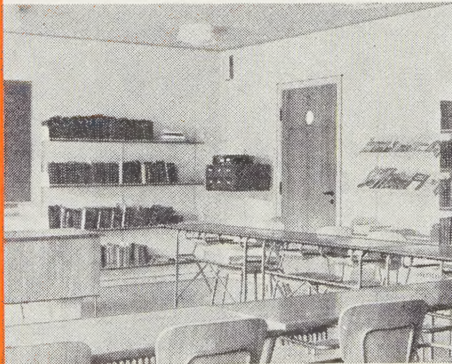
SADOSAN BLEV ATTER FORETRUKKET

De første korn til inspirerende lærdom og viden bliver sået i skoleårene, hvor barnet tilbringer ca. 1500 timer årlig i skolernes ofte meget „skumle" lokaler. – Vor tids arkitekter gør en stor indsats for, at disse mange timer skal blive bedre for børnene i form af lyse, farveglade omgivelser.

Som et værdigt eksempel har arkitekt Henning B. Agesen, M.A.A., opført Godthaab skole ved Aalborg og foreskrevet den slidstærke SADOSAN væg- og facademaling, der med sin ruskindsmatte overflade og i smukt afstemte farver danner en værdig ramme om de „travle" skolepulte.

SADOSAN – den ruskindsmatte, dekorative maling til vægge og facader.

SADOLIN & HOLMBLAD A/S - LEV. TIL DET KGL. DANSKE HOF - HOLMBLADSGADE 70, S. - ASTA 4080

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhvn.